Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 55, Aralık 2021, s. 134-166

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.54786>

Doç. Dr. Mehmet Korkud AYDIN

Kırıkkale Üniversitesi, A.İ.İ.T. Bölümü, korkudaydin@hotmail.com

ORCID: 0000-0003- 1645-7825

AKÇADAĞ KÖY ENSTİTÜSÜ; KURULUŞU, EĞİTİM ve ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Özet

Cumhuriyet ile birlikte hayatımıza giren yeni düzen çalışmalarının halka doğru anlatılabilmesi için eğitim oldukça önemli bir araç olmuştur. Bu hususta köy nüfusunun eğitim ve öğretimi de önem arz etmektedir. Zira Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun büyük kısmı köylerde yaşamaktadır. Köy Eğitimcileri Kursu bu amaç doğrultusunda kurulmuş ve köylerde ihtiyaç duyulan eğitimcilerin yetiştirilmesi için çalışılmıştır. Köy Eğitimcileri Kursu Köy Enstitülerinin kuruluşu için de önemli bir başlangıç olmuştur.

17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitülerinin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Enstitülerin kuruluşundaki amaç sadece köylere öğretmen yetiştirmek olmayıp, Enstitü mezunlarının görevlendirilecekleri köylere aynı zamanda tarımda, inşaatçılıkta, kooperatifçilikte ve hatta kültür ve sanatta yetkin kimseler olarak gitmelerinin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda Enstitülerin müfredatında uygulamalı dersler büyük bir yer tutmuştur.

Akçadağ Köy Enstitüsü açılışı gerçekleştirilen ilk enstitülerden birisidir. İlk olarak Hamidiye Kışlası'nda eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Enstitü daha sonra bugün Akçadağ İlçesi'nin Karapınar Köyü'ne bağlı bulunan mevkiye taşınmıştır. Okulun eğitim öğretim işleri genel müfredata uygun olmakla birlikte muhitin ve öğrencilerin genel durumuna göre şekillenmiştir.

Köy Enstitüleri kuruluşundan itibaren siyasi tartışmaların ortasında kalmıştır. Özellikle Enstitülerin kuruluşunu gerçekleştiren Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un kamuoyunda sol-sosyalist eğilime sahip kimseler olarak biliniyor olmaları, bu okullar hakkındaki önyargıları da artırmıştır. Ayrıca öğrencilerin okulda bedenen çalıştırılmaları da bir başka eleştiri konusu olmuştur.

1946'dan sonra Hükümet içinde yaşanan değişim, Köy Enstitülerini de etkilemiştir. Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanı olması ile birlikte Enstitülere bakış değişmiştir. Öğrencilerin okul işlerinde çalışmalarına müsaade edilmemesi ve müfredat konusunda yapılan değişiklikler, Köy Enstitülerini genel işleyişinden uzaklaştırmıştır. 1950 yılında Enstitülerdeki karma eğitime son verilmiştir. 1954 yılında ise Demokrat Parti Hükümeti tarafından yapılan düzenlemeyle Köy Enstitüleri İlköğretmen Okulları ile birleştirilmek sureti ile kapatılmıştır.

Anahtar kelimeler: Köy, Köy Enstitüsü, Akçadağ, Şerif Tekben, Eğitim,

AKCADAG VILLAGE INSTITUTE; ESTABLISHMENT, EDUCATIOANL AND TEACHING ACTIVITIES

Abstract

Education has been a very important tool in order to explain the new order studies that entered our lives with the Republic correctly to the public. In this regard, education and training of the village population is also important. In the first years of the Republic, most of the population lived in villages. The Village Educators Course was established for this purpose and efforts were made to train the educators needed in the villages. The Village Educators Course was an important beginning for the establishment of Village Institutes.

Village Institutes were established on April 17, 1940, when İsmet İnönü was the President. The purpose of the establishment of the institutes was not only to train teachers for villages. It is aimed that the graduates of the institute go to the villages where they will be assigned, as well as being a teacher, as well as being competent in agriculture, construction, cooperatives and even culture and art. In this direction, applied courses have taken a great place in the curriculum of the Institutes.

Akçadağ Village Institute is one of the first institutes that was opened on April 17, 1940. It first started its educational activities in Hamidiye Barracks. The Institute was later moved to the location that is connected to the Karapınar Village of the Akçadağ District. Although the educational activities of the school are in accordance with the general curriculum, they are shaped according to the general situation of the region and the students.

Village Institutes have been in the middle of political discussions since their establishment. The fact that the Minister of National Education Hasan Ali Yücel, who established the Institutes, and İsmail Hakkı Tonguç, the General Director of Primary Education, had a left-socialist tendency in the public, also increased the prejudices about these schools. In addition, physical work of students at school has been another criticism.

The political change experienced by the Government after 1946 also affected the Village Institutes. With Reşat Şemsettin Sirer becoming the Minister of National Education, the view towards the Institutes has changed. The fact that students were not allowed to work at school and the changes made in the curriculum removed the Village Institutes from its general operation. Co-education was abolished in the Institutes in 1950. In 1954, with the arrangement made by the Democrat Party Government, the Village Institutes were merged with the Primary Teachers Schools.

Keywords: Village Institute, Akcadag, Serif Tekben, Education, Villager

1. GİRİŞ

Eğitim, devletin arzu ettiği toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek için kullanabileceği en önemli araçtır. Türk yenileşme tarihi incelendiğinde, Osmanlı Devleti'nin duraklama döneminden itibaren eğitim ve öğretim işlerinin ıslahı için çalışmalar yapıldığı görülmektedir. II. Mahmut, artık ıslah olmayacağına inandığı medreseleri kendi haline bırakarak modern okullar kurmuştur. Tanzimat döneminde bu okulların yapıları yeni “batılı” anlayış doğrultusunda tekrar düzenlenmiş ve ilköğretimden yükseköğrenime kadar çok sayıda yeni okul kurulmuştur. Türk eğitim sisteminde fakülteleşmeyi sağlayan isim ise II. Abdülhamit olmuştur. Güzel Sanatlar Fakültesi'ne kadar pek çok fakülte ilk kez II. Abdülhamit döneminde kurulmuştur (Aydın ve Aydın 2016, s. 40 vd.).

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde ortaya çıkan bu değişim şüphesiz Türk eğitim sisteminin batılı normlar doğrultusunda düzenlenmesini ifade etmektedir. Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanında rol oynayan kadro bu dönemin eğitim koşulları altında yetişmiştir. Cumhuriyetin laboratuvarı olarak tanımlanan II. Meşrutiyet döneminde ise eğitim ve öğretim meseleleri, çağın modernlik anlayışı doğrultusunda tartışılmış ancak araya giren I. Dünya Savaşı nedeniyle bu dönemin uygulayıcılarının arzu ettiği değişimi gerçekleştirmek mümkün olmamıştır.(Tunaya 1996, s.52 vd.)

II. Meşrutiyet döneminin askeri ve siyasi kadrosu, I. Dünya Savaşının ardından Türk milletinin istiklalini korumak için gerçekleştirdiği Milli Mücadele'ye öncülük etmiştir. 09 Mayıs 1920 tarihinde kurulan Büyük Millet Meclisi Hükümeti içinde bir Maarif Vekâleti (Eğitim Bakanlığı)'nin bulunması eğitime verilen önemi göstermektedir. Öyle ki Büyük Millet Meclisi tek amacının işgalleri sonlandırmak olmadığını, savaş şartları gereği mevcut eğitim koşullarını sürdürmenin yanı sıra toplum hayatında da köklü değişiklikler planlamakta olduğunu mesajını vermiştir. (Aydın ve Aydın 2016, s. 199 vd). Nitekim Hükümet planında; milli bir şuur tesis etmek, kendine güven duygusu kazandırmak, girişim gücü sahipliği gibi modern eğitimde kullanılmakta olan temel ilkelere yer verilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadelenin en hararetli olduğu ve Türk ordusunun cepheye gerilediği bir dönemde, 15 Temmuz 1921 tarihinde Eğitim Şurası'nı toplamış ve Türk eğitim sistemine yön vermeye çalışmıştır. Kongre, Mustafa Kemal Paşa'nın konuşması ile başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında Türkiye'nin milli bir eğitim modeli kurmasını hedeflediklerini ifade etmiş ve bu hususta şunları söylemiştir;

“Bizi yaşatmamak isteyenlere karşı yaşamak hakkımızı müdafaa etmek üzere toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, burada, Ankara’da toplandı. Bugün Ankara milli Türkiye’nin milli eğitimini kuracak olan Türkiye Muallime ve Muallimler Kongresi’nin toplantısına sahne olmakla da iftihar etmektedir... Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin

milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve fitri niteliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, milli tarihimize yakışan bir kültürü kastediyorum. Çünkü milli davamızın başarıya ulaşması, ancak böyle bir kültür ile temin edilebilir. Olduğu gibi alınan bir ecnebi kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür milli fikirlerimize dayanan zeminle oluşturulabilir. O zemin, milletin öz karakteridir. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliği ile taarruz eden bilumum yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve efkârı milliyeyi kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvveyi ruhiyesi bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir.” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri-II, 1997, s. 19; Ergün 1982, s. 17)

Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver de kongrede ilk ve orta dereceli okulların ders programları üzerinde durmuştur (Kapluhan 2012, s.174).

Türk ordusunun önemli bir mücadele içinde olduğu dönemde gerçekleştirilen Maarif Kongresi, Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere Milli Mücadele’nin lider kadrosunun eğitim işlerine verdikleri önemi göstermektedir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele sona erdikten sonra; asıl savaşın bundan sonra cehalete karşı verileceğini söylemek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti’nin bir eğitim seferberliğine girişeceğini de ifade etmiştir.(Arslan 2004, s. 58)

Maarif Kongresinden sonra Milli Eğitim alanında atılan önemli adımlardan biri de 08 Mart 1923’te Maarif Vekâletince hazırlanarak yürürlüğe konulan Maarif Misâkıdır. Yeni Türkiye’nin milli eğitim politikasını oluşturan eğitim andında; ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, yurt çapında genelleştirilmesi, herkese okuma yazma öğretilmesi, millî heyecan ve bilincin sağlanması gibi hususlara yer verilmişti. Cumhuriyetin ilânından sonra siyasal alanda köklü değişiklikler yaşanırken eğitim ve öğretim konusunda da önemli bir adım atılmış, 03 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisât Kanunu adıyla eğitim ve öğretimin birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Kanun tasarısı, önce, Halk Fırkası grup toplantısında ele alınmış, kısa bir görüşmeden sonra 02 Mart 1924’te TBMM’ye havale edilmiştir. Maarif Vekili ve Manisa Milletvekili Vasıf Çınar ile 57 arkadaşı tarafından verilen kanun teklifi, 03 Mart 1924’te Meclis’te tartışmaya açılmış, 430 numaralı kanun olarak kabul edilmişti. Eğitim ve öğretimde köklü değişiklikleri de beraberinde getiren Tevhîd-i Tedrisât kanununa göre, medreseler kapatılarak, yetimhaneler ve askerî okullar da dâhil olmak üzere ülke genelindeki bütün okullar Maarif Vekâleti’ne bağlanmıştı.

Böylece eğitim ve öğretim faaliyetlerindeki modern- geleneksel ayrımı ortadan kalkmış ve seküler bir eğitim anlayışı ortaya çıkmıştır. Aynı yıl içinde Şer’iye ve Evkaf Vekâleti’nin kapatılması da eğitim öğretim faaliyetlerinin mahiyetini değiştiren önemli bir gelişme olmuştur. Söz konusu kanun ve düzenlemeler ışığında ortaya çıkan bir diğer önemli ve olumlu gelişme ise Osmanlı döneminin önemli bir sorunu olan yabancı ve azınlık okulları ile ilgili tasarrufun Milli Eğitim Bakanlığı’na geçmiş olmasıdır. Öncelikli olarak okullarda dini propaganda araçları ve simgelerin kullanımı yasaklanmıştır. Yabancı okullarının denetlenmesi için hazırlanmış olan tüzük doğrultusunda artık bu okullarda okutulan kitaplarda Türk milleti ve tarihi aleyhinde herhangi bir ifade kullanılamayacağı ve yabancı bir ülkenin propagandasının yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ayrıca yabancı okullarının tamamında haftada beş saat olmak üzere Türkiye coğrafyası, Türk dili ve Türk tarihi eğitimi verilmesi ve bu derslerin Milli Eğitim

Bakanlığı'nın tayin ettiği Türk öğretmenler tarafından verilmesi zorunlu tutulmuştur (Akyüz 2015, s. 329 vd.).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk millî eğitim politikasının uğraş alanlarından biri de kırsal kesimdeki bireylerin eğitilmesiydi. Zira 1927 tarihli nüfus sayımı istatistiklerine göre nüfusun ancak % 10'u okuma yazma bilmekteydi. Bu oran kırsal kesimde ise % 6 idi. Ayrıca köylerin % 90'ında okul bulunmuyordu (Kapluhan 2012, s. 179). 01 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerinin kabulü ile Türk eğitim sistemi yeni bir istikamet kazanmış ve memleket genelinde bir okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak Millet Mektepleri kurulmuş ve 01 Ocak 1929'da vatandaşlara eğitim vermeye başlamıştır. (Albayrak 1994, s. 473.)

1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına almış olan ekonomik buhran, Türkiye'de de varlığını hissettirmiştir. Türkiye o yıllarda bir tarım ülkesi olmasının da etkisiyle başlangıçta kendi kendine yeterlilik ilkesi ile hareket etmiştir. Hükümet, uyguladığı devletçi politikalar ışığında tarımsal üretimi desteklemeye karar vermiş; bu çerçevede köylünün eğitilmesi en pratik çözüm yolu olarak görülmüş ve köye yönelmiştir.

Köye Doğru politikası ve köydeki bireylerin eğitimi meselesi sadece tarım üretiminin teşviki ile ilgili olmayıp Cumhuriyet değerlerinin köylere kadar ulaştırılması da amaçlanmıştı. Zira Cumhuriyetin ilk on yılında yeni rejim ciddi isyanlarla karşılaşmıştır. Özellikle Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması ile akamete uğrayan çok partili siyasi hayat denemesi, inkılapların halk nezdinde yeteri kadar anlaşılamadığı fikrini ortaya çıkarmıştı. Bu kapsamda köylerdeki bireylerin eğitiminin de gerekliliği önem kazanmıştı. Zira o yıllarda nüfusun yüzde 80'i köylerde yaşamaktadır. Hükümet de inkılapları, henüz etkilerinin hissedilmediği köylere eğitim yolu ile ulaştırmaya karar vermiştir. Nitekim yurt genelinde Halkevleri ve Halkodalarının açılmasının nedenlerinden biri de budur (Varlı 2012, s. 114 vd.).

Halkevleri, cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen yeni düzen çalışmalarının halka ulaştırılması maksadı ile kurulmuş ve bir okul görevi görmüştür. Halkçı bir anlayışla şehir ve ilçe merkezlerinde teşkilatlanan halkevleri, kasaba ve köylerde ise Halkodaları kurarak faaliyetlerini gerçekleştirmiştir (Kısıklı 2012, s. 337 vd.) Bununla birlikte Halkevleri, belirli bir müfredatı olan ve süreli eğitim veren kuruluşlar olmadığı için özellikle kırsalda gerçekleştirilmek istenen eğitim hamlelerini hayata geçirecek başka eğitim kurumlarına da ihtiyaç duyulmuştur.(Aysal 2005, s. 270).

Atatürk döneminde tek siyasal parti olarak değerlendirebileceğimiz CHP'nin de köy ve köylerdeki bireylerle ilgili takip edilecek politikalarını, 1935 yılında gerçekleştirdiği Büyük Kurultay'ında şekillendiği anlaşılmaktadır. Nitekim CHP'nin parti programında, köylerdeki eğitim-öğretimle ilgili parti hedeflerini açıklarken tarım ve iş kolları gözetilerek; *“Köylerdeki okullarda sağlık, yaşayış ve içinde bulunduğu çevre şartları ile ilgili olan tarım ve zanaat fikirleri verilecektir”* vurgusu yapılmıştı (CHP 1935, s. 36). Ayrıca eğitim-öğretim süresinin de belirlendiği yeni bir okul modeli üzerinde de durulmuş ve *“Köy çocuklarımıza kısa zamanda pratik hayat için lüzumlu bilgiyi verebilecek üç veya dört sömestirli köy okulları açılacaktır. Bunların, çocukları yükseköğretim derecelerine hazırlayan ilkokullardan ayrı bir tip olarak kurulup artırılması planlanacaktır. Bu tip köy okullarında çocukların daha olgun yaşta okumağa başlamaları ve okumanın arasızsız devam etmesi ve bu işi devletin, askerlik borcu gibi, sıkı tutması lüzumludur”* denilmişti (CHP 1935, s. 36-37). Parti programında yer alan başka bir proje de her köye okul açılmaması durumunda az nüfuslu birkaç köyün okul ihtiyacının

karşılanması ve çocukların eğitim-öğretimden geri kalmaması noktasında gerekirse “*yatı evleri*” kurulmasıdır (CHP 1935, s. 38-39).

Köy Enstitüleri tarihinde önemli bir isim olan Şerif Tekben’e göre; 1935’ten sonra köylerdeki eğitim ve yaşayış durumlarını tespit etmek için Hükümet emri ile çeşitli incelemeler ve araştırmalar yapılmıştır. Bu çerçevede kurulmuş olan bir komisyon Kayseri, Yozgat ve Çorum’un köylerinde incelemelerde bulunmuştur. Elde edilen veriler ışığında daha önce köy eğitimi alanında hazırlanmış olan raporlar ve alınmış tedbirler tekrar gözden geçirilmiştir. Sonuçta Türkiye’nin mali gücü, kültürel ve toplumsal yapısının tamamen Batı’dan kopyalanmış bir eğitim sistemi ile güçlendirilemeyeceğine karar verilerek; temelinde yerli kaynakların ve iş gücünün bulunduğu kurumların açılmasına karar verilmiştir. (Tekben 1962, s. 8)

CHP’nin parti programında köylerde gerçekleştirilecek eğitim ve öğretim faaliyetlerini tanımlamasının ardından Milli Eğitim Bakanlığına Saffet Arıkan getirilmiş, İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine ise İsmail Hakkı Tonguç atanmıştır. Bu görevlendirmeler köylerdeki eğitim-öğretim seferberliği için önemli bir başlangıç noktası teşkil etmiştir. Nitekim Tonguç, 1936 yılında askerliğini yapmış ve okuma yazma bilen gençlerden oluşan bir grup genci eğitmek için Eskişehir- Çifteler’de bir kurs açmıştır. Dört aylık eğitimin ardından gençler eğitmen unvanı ile köylerde görev yapmak üzere mezun olmuşlardır. (Erdem 2008, s.192 vd.) Uygulamanın olumlu sonuçlar vermesi üzerine 11 Haziran 1937’de Köy Eğitmenleri Kanunu çıkarılmıştır. Köy Eğitmenleri Kanununa göre; öğretmen göndermenin mümkün olmadığı düşük nüfuslu köylerin eğitim- öğretim işlerini görmek ve ziraat faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasına rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilecektir. Köy eğitmenlerinin ise Eğitim ile Ziraat Vekilliklerinin ziraat işleri yapmak için elverişli olan okul ve çiftliklerde açacağı kurslarda yetiştirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca eğitmen bulunan köylerin birleştirilmesi yolu ile bir bölge teşkil edilmesi ve her bölgede bir gezici başöğretmen veya bir öğretmen tayin edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kimseler ise köy eğitmenleri kurslarına katılmış ilkökul öğretmenlerinden seçilecektir (Resmi Gazete, 24 Haziran 1937, s. 8367).

Köylerdeki eğitim öğretim işlerini sürdürebilmek maksadıyla 1937 yılında atılan bir diğer adım da Köy Öğretmen Okullarının açılması olmuştur. Köy Öğretmen Okulları, Köy Eğitmenleri Kurslarının yetiştirdiği eğitmenlerle birlikte köylerdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmek için ortak bir amaca hizmet edecek şekilde teşkilatlandırılmıştır (Resmi Gazete 14 Temmuz 1939, s.1272). Bu noktada İzmir Kızılçullu ve Eskişehir Çifteler’de ilk Köy Öğretmen Okulları açılmış; ardından Köy Öğretmen Okulları ülke geneline yayılmıştır.

17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan Maarif Şurası da köylerde gerçekleştirilecek olan eğitim- öğretim faaliyetlerinin mahiyeti açısından önemlidir. Ayrıca Maarif Şurası’nda alınan kararlar, Köy Enstitüleri’nin kuruluşu için de önemlidir. Nitekim 17 Temmuz 1939’da toplanan ve on iki gün süren Birinci Maarif Şurası’nda, köylerde sadece okuma- yazma eğitimi vermenin yeterli olamayacağı düşüncesi öne çıkmış, köylerde eğitim işlerini sürdürecekt çok yönlü eğitimcilerin yetiştirilmesine ve bunun için de Köy Enstitülerinin açılmasına karar verilmiştir.(Aysal 2005, s. 271 vd.)

Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen ve. 22 Nisan 1940’ta Resmi Gazetede yayınlanan 3803 sayılı kanun doğrultusunda kurulmuştur. İsmail Hakkı Tonguç Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarını “*Köylüyü, mutlaka bir hayat ihtiyacı olarak elde etmesi gereken, gıda, mesken, giyecek ve iş vasıtası gibi ihtiyaçlarını sağlayacak duruma getirmek,*

Cumhuriyetin ana ilkelerini, yeni değerlerini onlar arasında yayarak, onlara mal etmek, köylüyü iyi bir üretici ve sanayi için güvenilir bir üretici haline getirmek” diye izah etmiştir. Yine dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ise “İstiklal mücadelesinden itibaren sosyal hayatımızda yaptığımız büyük devrimleri köylere götürmek isteriz” diyerek Köy Enstitülerinin neden kurulduğunu izah etmiştir (Öztürk 2012, s. 12 vd.)

Kanunun 1. ve 6. maddeleri incelendiğinde Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarını kolayca anlamak mümkündür. Kanunun 1. Maddesinde; “Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince köy enstitüleri açılır.” denilmiştir. 6. Madde de ise; “Köy enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler...” denilerek Köy Enstitülerinin amaçları izah edilmiştir. (Resmi Gazete, 22 Nisan 1940, s. 13682)

Kanun maddeleri incelendiğinde, Köy Enstitülerinin kırsal kesimin ihtiyaçlarına uygun öğretmen ve zanaat sahibi kimseler yetiştirmek gayreti ile eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirecekleri anlaşılmaktadır. Bu okullarda yetişen kimselerin, “öncü” insanlar olarak köylülere rehberlik etmesi hedeflenmiştir.

Köy Enstitülerine ilkökul mezunu öğrenciler sınavla kabul edilmişlerdir. Öğrenciler beş yıllık bir eğitim- öğretim programına tabi tutulmuşlardır. Bu husus 1943 tarihli Köy Enstitüleri resmi öğretim planında da yer almıştır. Plana göre öğrenciler, eğitim- öğretim sürelerinin 114 haftasında kültür dersleri, 58 haftasında ziraat dersleri ve 58 haftasında ise teknik dersler almışlardır. Enstitülerin bir haftalık programı ise 22 saat kültür dersleri, 11 saat ziraat dersleri ve 11 saat teknik derslerden oluşmaktaydı (Akyüz 2015, s. 394 vd.).

Enstitülerin öğretmen ihtiyacı için fakülte, yüksekokul, sanat okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü mezunlarının görevlendirilmeleri kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte Köy Enstitülerinin kendi insan kaynakları ile büyümesi fikri doğrultusunda enstitülerin öğretmen, müfettiş ve rehberlik hizmetleri ihtiyaçlarını karşılamak üzere Hasanoğlu Köy Enstitüsüne bağlı olarak eğitim süresi üç yıl olan Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuştur. Bu uygulamalara rağmen, II. Dünya Savaşı’nın ülke genelinde yarattığı şartlarının da etkisiyle enstitülere Köy Öğretmenleri başta olmak üzere geliş güzel atamalar yapılmıştır. Bu durum süreç içinde Köy Enstitülerinin ideolojik durumlarını da tartışmaya açmıştır (Akyüz 2015, s. 394)

1954 tarihinde kapatılana kadar Türkiye genelinde 21 Köy Enstitüsü kurulmuştur. Bu kurumlarda 16400 öğretmen, 8756 eğitimci ve 7300 sağlık memuru yetişmiştir (Kapluhan 2012, s. 185).

2. Akçadağ Köy Enstitüsü’nün Kuruluşu ve Faaliyetleri

2.1. Kuruluş Aşaması

Köy Enstitüleri kurulmadan önce, köylerde eğitim ve öğretim ihtiyaçlarının karşılanması için Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları açılmıştı. Köy Enstitüleri açıldıktan sonra da eğitime devam eden kurslar 1947 yılında kadar toplam 12 dönem öğrenci yetiştirmişlerdir. Akçadağ Köy Eğitimci Kursu, 1938 yılının Nisan ayı içinde Hamidiye Kışlası ve Sultan Suyu Harası içinde yer alan binalarda eğitim- öğretime başlamıştır. 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu’nun yayınlanması ile Akçadağ Köy Enstitüsü kurulmuştur.

Okulun kuruluş tarihi olarak da yine söz konusu kanunun kabul tarihi esas alınmaktadır. (Hazır 2006, s. 82)

Akçadağ Köy Enstitüsü, Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursu ile aynı yerde, Hamidiye Kışlasında eğitime başlamıştır. Ancak bu binanın fiziki şartları yeterli olmadığı için kısa süre içinde Enstitünün yeni bir yere taşınmasına karar verilmiştir. Böylece Akçadağ'a bağlı Karapınar, Onatlı ve Kırlangıç köyleri içinde yer alan ve toplamı 3160 dönümü bulan araziler köylülerden satın alınarak Akçadağ Köy Enstitüsü'ne tahsis edilmiştir (Şahhüseyinoğlu 1984, s. 20). 14 aylık bir süre zarfında; yetmiş metre uzunluğunda bir okul binası, üç adet lojman, bir kooperatif binası ve üç adet baraka inşa edilmiştir. Ayrıca ikinci bir okul binasının temeli atılmış, kayısı fidanları dikilerek bir bahçe hazırlanmıştır. Akçadağ Köy Enstitüsünün sulama ve içme suyu ihtiyacının karşılanması için okula 5 km mesafede bulunan üç su kaynağı birleştirilmiş ve suyun taşınması için kanallar inşa edilmiştir. Akçadağ Köy Enstitüsü, diğer enstitü örneklerinde olduğu gibi kendi kaynakları ile inşa edilmiştir. Enstitüye ait binaların hemen hepsinin inşası için öğretmen ve öğrencilerin çalıştığı bilinmektedir.

Köy Enstitülerinin kendi kendine yeterliliğinin bir başka örneği olarak, II. Dünya Savaşı yıllarında yine öğretmen ve öğrencilerin birlikte çalışarak inşa ettikleri elektrik santrali verilebilir. Kurulan elektrik santralinden Enstitüye kadar uzanan yol boyunca direkler döşenmiş ve okula kendi üretimi olan elektrik getirilmiştir. (Hazır 2006, s. 83)

Köy Enstitülerinin yerleşim yerleri belirlenirken öğrencilerin okula kolay bir şekilde ulaşması dikkate alınan en önemli husustur. Bu çerçevede Akçadağ Köy Enstitüsü; kuzeyinde Malatya-Adana demiryolunun, güneyinde ise Malatya- Adana karayolunun bulunduğu oldukça elverişli bir noktada kurulmuştur. (Özdemir 2017, s.67)

Köy Enstitülerinin açılış hazırlıkları yapılırken, sürece kamuoyunu dâhil etme arzusu öne çıkmıştır. Nitekim bu düşünce doğrultusunda enstitü binalarının inşası için mimari yarışmalar tertiplenmiştir. Akçadağ Köy Enstitüsü de ilk yarışma dizisinde yer almıştır. Akçadağ Köy Enstitüsü'nün binası için gerçekleştirilen mimarlık yarışmasını ise Ahsen Yapaner kazanmıştır. Yarışmada; Bekir İhsan Ünal'ın projesi ikinci, Orhan Bafa'nın projesi üçüncü, Seyfi Arka'nın projesi ise dördüncü seçilmiştir. 22 Ağustos 1940 tarihli Haber Gazetesi'nde Yapaner'in projesinin birinci seçilmesi şu şekilde ifade edilmiştir: “... *Mimar Ahsen Yapaner'in projeleri vaziyet planındaki topluluk, yol üzerine binaların intibak şekli, birbirleriyle münasebeti bulunan yapıların enstitü ahengine uygunluğu, mahalli iklim şartlarına tetabuku, inşa malzemesinin yerli malzemeden seçilmiş olması, mimari şekillerde mahalli karakter tebarüz ettirilmiş bulunması...*” (Haber, 22 Ağustos 1940).

Akçadağ Köy Enstitüsü için hazırlanan projeler ve şartnameye göre başlangıçta toplam 56 bina yapılması planlanmıştır. Bunlardan birinci bina okul binası olup taş yapılı bir binadır. Derslikler de bu binada yer almıştır. Müdür yardımcılarının kalması için bina içine lojman tipinde bir oda da eklenmiştir. Bu binanın inşası Enstitünün ilk mezunları tarafından gerçekleştirilmiştir. İkinci bina da tek katlı ve taş yapılıdır. İlk binalardan biri de erkek öğrenciler tarafından yatakhane olarak kullanılmıştır. Üçüncü bina 1944 yılında yapılmış olup idare binası olarak kullanılmıştır. Bu binanın bir kısmı ise dersane ve kütüphane olarak ayrılmıştır. Daha sonra binanın bodrumunda bir matbaa kurulmuştur. Akçadağ Köy Enstitüsü'nde kurulan matbaa sadece bu enstitünün ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla kurulmamıştır. Matbaanın başka enstitülerin de hizmetinde olduğu, kooperatif idaresi tarafından Enstitü dergisine verilen bir ilanla duyurulmuş

ve “Enstitümüzde kurduğumuz basımevi, bütün kardeş enstitülerin işlerini seve seve yapmağı kendine borç ve şeref bilir. Dayanışma ve yardımlaşma sembolü olmağa gayret eden basımevimiz her türlü basım isteklerinizi en temiz şekilde ve en kısa zamanda, yerine getirmeğe çalışacaktır” denilerek kısa bir süre zarfında profesyonel hizmet vermeye başlamıştır (Köy Enstitülerine, 1946: 33).

Dördüncü bina 1944 yılından sonra inşa edilmiş ve kız öğrencilerin yatakhane olarak kullanılmıştır. Beşinci binanın inşası ile birlikte erkek öğrenci yatakhane buraya taşınmış ve boşalan ikinci bina dersane olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Akçadağ Köy Enstitüsü için ana binaların dışında okulun eğitim-öğretim faaliyetleri ile barınma, üretim, dinlenme ve spor gibi ihtiyaçlarını karşılamak için de çeşitli binalar inşa edilmiştir. Bunlar; Lojmanlar, atölye binası, tavlalar, ahırlar, kümesler, fırın, depolar, umumi tuvaletler, kooperatif binası, Uygulama Okulu ve revirdir. Ayrıca Enstitü sınırları içine bir de futbol sahası inşa edilmiştir (Özdemir 2017, s.93-95).

Akçadağ Köy Enstitüsü’nün ilk müdürü Şinasi Tamer’dir. Tamer iki yıl müdürlük yapmış, ardından Şerif Tekben bu göreve getirilmiştir. Tekben ise beş yıl süre ile Akçadağ Köy Enstitüsü’nün müdürlüğü yapmıştır. Şerif Tekben’den sonra sırasıyla; Fevzi Tamer, Hikmet Göktan, İbrahim Sevinç, Fahri Ersin ve Namık Kemal Tunalı, Akçadağ Köy Enstitüsünde müdürlük yapmışlardır. Okulda müdür yardımcısı olarak görev yapmış isimler ise şunlardır; Recep Çekiç, Remzi Gençosmanoğlu, Mümin Başoğlu, Ramazan Oral ve Şerafettin Okutan. (Hazır 2006, s. 101-104)

Akçadağ Köy Enstitüsü ile ilgili özellikle Devlet Arşivlerinde yeterli bilgi ve belgeye ulaşılamamaktadır. Haliyle, Köy Enstitüsü’nün kuruluşuna dair hatıralar, dönemi anlamamız açısından oldukça önemlidir. Enstitü mezunu öğretmenlerden Ç. Korkmaz, Akçadağ Köy Enstitüsü’nün 1941 yılındaki genel durumunu Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi’nde anlatmıştır. Korkmaz 1941 yılında Enstitü’de barınabilecekleri bir bina olmadığını, üç kıl çadır altında 300 öğrencinin birlikte yatıp kalktığını anlatmaktadır. Korkmaz bu manzarayı şu sözler ile tasvir etmiştir; “... Sonbaharın yağmurları, amansız esen rüzgarları çadırımızı yıkıyor, urganları koparıyor, adeta bizimle şaka edip eğleniyordu. Bundan istifade eden yağmur taneleri makineli tüfek mermisi gibi çadıra saldırıyor, bizi bozguna sevk etmek için elinden gelen enerjiyi sarfediyordu. Nihayet dileğini yerine getirip bizi ördekten farksız hale koydu. Fakat köy ruhunu taşıyan bizler bunun soğuk su banyosundan farksız olduğunu söyledik. İş kızıştı. Banyo yüzmeye çevrildi. Bir sırada yemek ziline tatlı sesi midemizde çınladı. Çadırı terkettik. Açıkta, tabaklarımıza yağmur daneleri karıştırarak karnımızı doyurduk. Dikenli yollardan tekrar çadırımıza döndük. Her işimize karışan tabiat kuvvetlerini yenmek için giriştiğimiz savaşın değerini şimdi rahat odalarında derslerine çalışan, zümrüt topraklarda kazma sallayan, gölgeli yolların banklarında dinlenenler bilmem bizim kadar anlayabilecek mi?” (Korkmaz 1946, s.3)

Enstitü’nün ilk yıllarında içinde bulunduğu fiziki şartları anlatması bakımından bir diğer önemli hatıra Kemal Çınar’a aittir. Çınar 4. Sınıfa geçtikleri sene başında arkadaşları ile kerpiç bir yatakhane yaptıklarını ancak bu binanın daha önce kaldıkları çadırdan çok daha kötü durumda olduğunu şu cümleler ile anlatmıştır; “4. sınıfa geçtiğimiz yıl biraz daha rahata kavuşmak için, elimizden gelen bütün kuvvet ve kudreti harcayarak plansız, kerpiç bir yatakhane yaptık. Bu yatakhane plana uygun olan muntazam bir bina değil sadece karın üzerimize yağmasına mani olacak dört duvar bir çatıdan ibaretti. Biz buna benzer birçok işlerle uğraşırken kışta çarçabuk

gelmişti. Nihayet çadırlardan yeni yapılan yatakhaneye taşındık. Taşındık ama bu yatakhane muntazam bir çadır kadar faydalı değildi. Siz acaba bu yatakhane nasılmış diye düşünceye dalabilirsiniz. Yatakhanein kapısı yok, pencere camsız, çatı tavansız, taban tahtasız. Kışın tipileri, karları, boraları saçak altlarından, açık bulduğu yerlerden içeriye girip bizimle birleşiyordu. Hiç unutmam... Yataktan kalktığım zaman gömleğim ranzadan bir türlü ayrılmıyordu... Bunun sebebi dışardan gelen soğukla, tenden çıkan ter birleşik buz halini alarak ranzaya yapışmış İşte bu vaziyet karşısında yılmadık çalıştık, yılmadan usanmadan çalışacağız... Çalışacağız.” (Çınar 1946, s. 3)

Şerif Tekben, Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi’nin ilk sayısı için öğrencilerine hitaben kaleme aldığı yazısında, Enstitünün kuruluş ve gelişme sürecinde verdikleri mücadelenin üç devreye ayrılabilceğini söylemiştir. Buna göre birinci devre karargâh kurmak, ikinci devre köyde tutunmak, üçüncü devre ise “tek tek çalışmaları el ve kafa birliği içinde teşkilatlandırarak köyleri yeniden kurmak” şeklinde açıklanabilir. Tekben bu devreleri ise şu cümleler ile izah etmiştir;

“Birinci devre hızını aldı yürüyor. Bitmez tükenmez gayretlerinizle kurulan enstitüye öyle bir hız verdiniz ki durmasına imkan yok artık.

Bir yıldan beri, Muş’dan Malatya’ya kadar yayılan sizlerin tek tek köy içi çalışmalarınız başladı. Aldığımız haberler yüz ağartıcıdır. Gördüğümüz eserler gönül açıcı, gurur vericidir. Artık diyoruz ki ikinci devre tam yolla ilerliyor.

Şimdi üçüncü safhaya giriyoruz. Bu safhada teklerin elele verdiğini, kafalar arasında fikir aktarmaları, görüş birliği yapıldığını göreceğiz... Birkaç yıl sonra tezgahımızın ipliğinden mekiğine, dokuyucusundan dokutucusuna kadar her malzeme ve işçinin aynı çalışma tarzı içinde yetişmiş, aynı ruh ve düşünüş taşıyanlar tarafından işletildiğine şahit olacağız. O zaman bir çok zorluklar, aşılması güç engeller kalkacaktır.” (Tekben 1946, s.1)

Şerif Tekben, Akçadağ Köy Enstitüsünün kuruluşuna dair aktardığı bir başka anısında ise okulun kuruluşunu takip eden birkaç yılda ortaya çıkan gelişimi şöyle anlatmaktadır; “1940 yılının mayıs ayı sonlarında, yeni kurulacak Akçadağ Köy Enstitüsünün yerini sınırlıyoruz. Arazinin sekiz kilometreyi bulan çevresini elimizde filamalarla dolaşırken dinlenecek bir dal gölgesi, oturacak bir karış dikensiz toprak, ağzımızı ıslatacak bir damla su bulamıyoruz... Şimdi bu satırları; müdür odasının penceresinden, yüzbinlerce ağacın arasına gömülmüş irili ufaklı, çiçekli bahçeli binaları seyrederek huzur içinde yazıyorum...” (Şahin, 1946, s. 57.)

2.2. Akçadağ Köy Enstitüsü’nde Eğitim Faaliyetleri ve Genel Durum

Akçadağ Köy Enstitüsü’nün eğitim içerikleri, Köy Enstitülerinin genel kuralları doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte uygulama şekillerinde farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Enstitü müdürlerinden Şerif Tekben, okulun ders programı için günlük, haftalık ve aylık programların denendiğini ve nihayetinde ziraat, kültür ve sanat derslerinin yarım gün uygulanmasının enstitü koşullarına daha uygun olduğunun anlaşıldığını aktarmıştır. Buna göre enstitü öğrencilerinin yarısı öğlen vaktine kadar kültür dersleri almakta, geriye kalan öğrenciler de sanat ve ziraat alanında çalışmaktaydılar. Öğleden sonra ise gruplar yer değiştirmekteydi. Böylelikle gün içinde öğrenciler hem kültür ve sanat hem de ziraat ile ilgili dersleri alabiliyorlardı. Enstitüdeki kültür dersleri Köy Enstitülerinin müfredat programına uygun olarak yıllık plan çerçevesinde işlenmekteydi. Sanat ve ziraat çalışmaları ise mevsimsel şartlara göre

planlanıyor ve haftalık konular halinde uygulanıyordu. Söz konusu planlamalar doğrultusunda bir öğrenci aralıksız bir şekilde üç farklı alanda çalışıyordu. Tekben, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğretmenin aktaran, öğrencinin ise sadece dinleyen durumunda olmasına müsaade etmediklerini, işlenen konuların öğrenciler tarafından bireysel veya gruplar halinde hazırlandığını ve ders saatinde konunun mutlaka tartışmaya açıldığını anlatmaktadır. Böylece öğrencilerin araştırma, pratik yapma gibi imkânlara sahip olduklarını anlatan Tekben, enstitü mezunlarının bu sayede köylere kendi kendilerini yetiştirme alışkanlığı ile gideceklerini söylemiştir. (Tekben 1947, 85 vd)

Akçadağ Köy Enstitüsü'ne ilkokul mezunu öğrenciler alınıyor olsa da, o dönemde Enstitü eğitimine yeni başlayan öğrencilerin Türkçe konuşurken zorluk çektikleri bilinmektedir. Nitekim Şerif Tekben'in aktarımına göre okula yeni alınan çocukların Türkçe bilgisi üzerine bir deneme yapılmış ve öğrencilerin pek çok Türkçe kelimeyi tanımadıkları belirlenmiştir. (Tekben 1947, s.54 vd.) Bu hususta Akçadağ Köy Enstitüsü'nün eğitim öğretim metodu daha önemli bir hal kazanmış, öğrencilerin eksikliklerini kapatmak üzere bir eğitim anlayışı geliştirilmiştir.

Akçadağ Köy Enstitüsü'nde okuyan öğrenci sayısı her yıl artış göstermiştir. 1945 yılında Akçadağ Köy Enstitüsü'nde okuyan öğrenci sayısı 860'dır. Enstitü öğrencileri aynı yıl; üç okul binası, bir kooperatif, bir hamur hazırlama tezgâhı, bir benzin deposu ve bir yüzme havuzunun yapımı için inşaat çalışmalarına katılmışlardır. Ayrıca aynı yıl Enstitü bahçelerine 12 bin kayısı ve 5 bin dut ağacı dikilmiştir. Enstitü öğrencileri okul dışında da, Karapınar Köyünde köylülerle birlikte tarım faaliyetlerinde bulunmuş ve 13 köylünün ekinlerini biçmişlerdi. Ayrıca Enstitü idaresi tarafından köylülere 2 bin fidan dağıtılmıştı. Enstitü öğrencileri sadece inşaat ve tarım işlerinde çalışmamışlar, kendileri için 3 bin adet takım elbise ve çamaşır da imal etmişlerdi. (Akşam 18 Ekim 1945)

1945 yılında basına yansıyan haberlere göre aynı yıl Akçadağ Köy Enstitüsü'nden 5'i bayan 144 öğretmen, 48 sağlık memuru ve 54 eğitmen mezun olmuş ve görevlerine başlamıştır. 16 Ekim 1945 tarihinde Malatya Valisi, milletvekilleri, belediye başkanları, öğretmenler ve kalabalık bir halk topluluğunun katılımı ile Akçadağ Köy Enstitüsü'nün ilk mezuniyet töreni gerçekleştirilmiştir. Akçadağ Köy Enstitüsü'nün ilk mezunlarından 51 kişi Malatya'ya bağlı köylerde öğretmen olarak göreve başlamışlardır.

Akçadağ Köy Enstitüsü öğrencileri, okul idaresi tarafından belirlenen bir çizelge doğrultusunda günlük rutinlerini gerçekleştirmekteydiler. 1946 yılına ait olan ve 03 Haziran'dan itibaren geçerli olacağı ifade edilen çizelge de öğrencilerin uymaları gereken günlük program şu şekilde verilmiştir (Akçadağ Köy Enstitüsü, Temmuz 1946, s.3);

-	05:30	Kalkma
05:30	6:00	Giyinme ve Yıkanma
6:00	06:30	Ulusal Oyunlar
06:30	06:45	Kahvaltı
06:45	07:00	Sabah Toplantısı

07:00	08:30	Mütalea
08:30	08:50	Dinlenme
08:50	09:30	Birinci Ders
09:30	09:40	Dinlenme
09:40	10:20	İkinci Ders
10:20	10:30	Dinlenme
10:30	11:10	Üçüncü Ders
11:10	14:00	Yemek ve Dinlenme
14:00	14:10	Öğle Toplantısı
14:10	15:40	Mütalea
15:40	16:00	Dinlenme
16:00	16:40	Birinci Ders
16:40	16:50	Dinlenme
16:50	17:30	İkinci Ders
17:30	17:40	Dinlenme
17:40	18:20	Üçüncü Ders
18:20	20:00	Yemek ve Dinlenme
20:00	21:00	Mütalea
21:00	21:30	Temizlik ve Uyku

Yukarıdaki tablo öğrencilerin günlük uymaları gereken rutini göstermekle birlikte, bedensel işlerde çalışacak olanlar işlerine göre bu tabloda farklı bir çalışma düzeni içine girmektedirler. Ayrıca öğleden önce ve sonra verilen dersler de, öğrencilerin tabi olduğu iş bölümüne göre farklı gruplarla yapılmaktaydı. Bu durum enstitü dergisinde şu cümleler ile izah edilmiştir; “Günün yirmi dört saatında da iş vardır. Geceleri ve Pazar günleri toptan veya nöbetleşerek çalışılır. Sabahları açılan gözler, dinleneceklerin yerini alır, sırası gelen hafta tatili eğlencesini nöbeti olan işde yapar... Günaydın alanında o gün çalışacak olan herkes hazırdır. Bir tarafta insanlar, bir tarafta otomobil, atlar, arabalar, kazmalar, kürekler... Sabah toplantıları bizi ikiye ayırır. Yarımız kültür derslerine yarımız da ziraat, san’at iş alanına gideriz. San’at ve ziraat işlerimiz haftalıktır. Yani her arkadaşın bir hafta içinde yapacağı iş bütünü bellidir. Öğleden

sonra yer değiştirilir. Sabahleyin kültür derslerinde olanlar işe, iştekiler de kültür derslerine giderler.” (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s. 4).

Akçadağ Köy Enstitüsü’nde öğrencilerin okul yönetimine katılmaları hususunda ise “Çayır Toplantılar” önemli bir yer tutmaktadır. Çayır toplantıları, bahar ve yaz aylarında açık alanda, kış aylarında ise okuma odalarında gerçekleştirilmiştir. Toplantılarda Enstitü’nün genel vaziyeti ve eksikleri hakkında tartışmalar yapılmıştır. 1946 yılının Ocak ayında yapılan bir toplantıda; kız yatakhanesine bir rüzgârlık yapılması, her öğrenciye bir diş fırçası temin edilmesi ve yıpranmış kitapların ciltlenmesi gibi kararlar alınmıştır (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi Şubat 1946, s. 10). 1946 yılının Şubat ayında yapılan toplantıda; son sınıf öğrencilerinin köy tatbikatı işi, öğrenci aylıklarının üç ayda bir toptan verilmesi, yatakhanelerde gece nöbetlerinin daha düzenli tutulması gibi konular tartışılmıştır. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mart 1946, s. 11) 1946 yılı Mayıs ayında gerçekleştirilen toplantıda ise Enstitü dergisinin daha sık yayınlanması, okul civarında bulunan su birikintilerinin kurutulması, kooperatifin rutin işleri gibi konular görüşülmüştür. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Haziran 1946, s. 32).

Enstitü öğrencilerinin eğitimlerinin yanı sıra askerlik görevlerini de Enstitülerde gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Akçadağ Köy Enstitüsü mezunlarından Hüseyin Yılmaz, enstitü öğrencilerinin henüz öğrencilikleri devam ederken, yaz tatilinde askerlik görevlerini nasıl ifa ettiklerini ve duygularını kendi anıları üzerinden aktarmıştır. Yılmaz bu konuda şunları yazmıştır; “1947-1948 ders yılı sona erdi. Herkes yolculuk hazırlığı yapıyordu. Bu sırada Bakanlıktan gelen emre göre, biz dördüncü sınıflar kamp gördükten sonra izine gidecekmiz. 14/ 6/ 1948 pazartesi günü asker elbisesini giyip, kampa başladık. Bu asker kılığında duyduğumuz haz, milli piyangodan kendisine büyük ikramiye isabet eden kimselerin duyduğu haz yeğînliğinde idi... Bu haz o elbisenin manevi yönünden geliyor. Çünkü bu elbiseyi giymiş olan kimseleri gördüğümüz zaman köylü, şehirli bilakaydıışart bütün Türk kanını taşıyan vatandaşların hatırına, vatanın namus ve haysiyetini korumakla uğraşan, icabında vatani için seve seve canını feda edebilen temiz ruhlu kişiler gelir... Kampımız bu heyecanla devam ediyor. Hem talim görüyoruz, hem de ders görüyoruz.. Türk’ün en gelişmiş sanatı askerlik olduğundan, her Türk’ün bu ocaktan geçirilmesiyle ulusumuzun bağımsızlığı sağlanır. Vatani korumak Türk’ün biricik vazifesidir.” (Yılmaz 1948, s. 9-10).

Akçadağ Köy Enstitüsü’nde eğitim gören öğrencilerin okula girişlerinden mezun oldukları ana kadar geçen süre zarfında gerek kültürel gerekse iş bilgisi anlamında muazzam bir gelişme gösterdikleri anlaşılmaktadır. Türkçe dahi bilmez bir şekilde okula başlayan öğrencilerin tam donanımlı bir şekilde mezun olmaları, bu öğrencilerin görev yaptıkları yerlere de aynı bilgi birikimini taşımalarını sağlamıştır. Bu sayede Köy Enstitülerinin sadece kendi öğrencilerinin değil, bu öğrencilerin eğitimci olarak gittikleri köylerde yaşayan insanların hayatlarına da dokundukları bir gerçektir. Bu hususta Şerif Tekben, Köy Enstitülerinin Türkiye’nin eğitim ve öğretim faaliyetlerine nasıl bir katkıda bulunduğunu 1940 ve 1947 yıllarına ait Akçadağ ilçesindeki mevcut okulların durumuna değinerek izah etmiştir. Tekben bu hususta şunları söylemiştir; “1940 da Akçadağ İlçesinin 68 köyünden dördünde okul vardı. 1947 de ise sadece dördünde okul yoktu.” (Tekben, 1968 s.1).

2.3. Akçadağ Köy Enstitüsünde Uygulama Alanları ve Üretim

1946 yılı başlarında her sınıfa; yemekhane, yatakhane, dersane, kütüphane, hamam ve tuvaletleri bulunan ayrı bir bina tahsis edilmiştir. Bu yolla her sınıfa kendi içinde bir aile ortamı oluşturmak ve öğrencilere işlerini imece usulü ile müstakil bir şekilde gerçekleştirme imkânı verilmek istenmiştir. Ayrıca her binada öğrencilerin gayretleri ile bir kütüphane kurulmuştur. Sınıf kütüphaneleri kurulduktan sonra da öğrenciler için serbest okuma saatleri belirlenmiştir. Her gün öğrenciler bir öğretmenin nezaretinde bu okuma saatini tamamlamışlardır. Bu durum öğrenciler tarafından da desteklenmiş ve öğrenciler kendi paraları ile okula kitap getirmeye başlamışlardır. Bu uygulamanın bir sonucu olarak Enstitü öğrencilerinin okuduğu kitap sayısı büyük bir ölçüde artmıştır. Nitekim bu dönemde, üçüncü sınıf öğrencileri arasında en az kitap okuyan öğrenci 23 kitap, en çok okuyan öğrenci ise 64 kitap okumuştur. (Tekben 1947, s. 89 vd.)

Akçadağ Köy Enstitüsünde sınıf kütüphanelerinin yanı sıra bir de genel kütüphane kurulmuştur. Öğrenciler kendi sınıflarına ait binalardaki kütüphanelerinden istifade edebildikleri gibi genel kütüphaneyi de kullanabilmekteydiler. Genel kütüphane öğrencilere mütalaa ve dinlenme saatleri ile hafta sonlarında açık olup, bu kütüphanede 1946 yılı Haziran ayı itibarıyla 219 roman ve hikâye, 217 dramatik (Piyes), 128 şiir kitabı, 80 edebiyat kitabı, 190 tarih kitabı, 94 felsefe kitabı, 80 bibliyografya, 48 ekonomi kitabı, 27 istatistik kitabı, 131 sağlık kitabı, 389 didaktik kitap ve 233 öğretmenlik bilgisi kitabı olmak üzere toplam 1898 kitap bulunmaktaydı. Sınıf kitaplıklarında ise; 2. sınıf kütüphanesinde 200, 3. sınıf kütüphanesinde 240, 4. sınıf kütüphanesinde 300 ve 5. sınıf kütüphanesinde 150 kitap bulunmaktaydı. Ayrıca kızlar yatakhaneinde 60 adet, öğretmenler kitaplığında ise 200 adet kitap bulunuyordu (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s.8).

Akçadağ Köy Enstitüsü öğrencilerinin Spor faaliyetlerine de büyük bir ilgiyle katıldıkları bilinmektedir. 1946 yılına ait veriler ışığında Akçadağ Köy Enstitüsü Spor Kolu bünyesinde; atletizm, futbol, voleybol ve basketbol gibi sporlarla ilgilenildiği anlaşılmaktadır. Öğrenciler belirlenen zamanlarda açık alanlarda atletizm antrenmanları yaparak müsabakalara hazırlanmaktaydılar. Enstitü kümelerinin oluşturdukları futbol takımları kendi aralarında düzenli müsabakalar gerçekleştirmişlerdir. Aynı şekilde her küme kendine ait sahasında voleybol antrenmanları gerçekleştirmiş ve diğer kümelerle müsabakalar yapmışlardır. Spor kolunun okul bünyesindeki takımlardan seçtiği oyuncular başka okullarla da voleybol maçları yapmışlardır. Basketbol antrenmanlarında ise tüm kümeler aynı sahayı kullanmaktaydılar. Haftanın üç günü Basketbol oynamak isteyen öğrenciler sahada antrenman yapabilmekteydiler. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s. 22-23)

Okulun marangozluk işleri için 1946 yılında iki adet marangoz atölyesi mevcuttur. Atölyelerden birinde öğrenciler makine ile çalışırken diğerinde ise kol güçlerini kullanmaktaydılar. Öğrenciler yaz aylarında daha çok çatı ve tavan işlerinde çalışmakta, kış aylarında ise Enstitünün yeni kurulacak binalarının doğrama işlerini yapmaktaydılar. 1946 yılında okulun marangoz atölyelerinde; 600 adet tabure, 100 ranza, 50 masa, 12 karatahta, 84 pencere çerçevesi, 73 kapı, 66 dolap, 28 bahçe bankı üretilmiştir.

Okulun dikiş işleri için ise terzi atölyeleri mevcuttur. Atölyelerde kız ve erkek öğrenciler, karma eğitim döneminde, birlikte çalışmışlardır. Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu yazlık ve kışlık elbiseler bu atölyelerde üretilirdi. 1946 yılında terzi atölyelerinde 1000 adet yazlık ve 1000 adet kışlık takım elbise, 4000 takım iç çamaşırı, 4000 takım Frenk gömleği, 4000 nevresim, çarşaf ve

yastık kılıfı dikilmiştir. Aynı yıl atölyelerdeki dikiş makinesi sayısı ise 20 idi (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, 1946, s.36). 1946 yılında Enstitüde dokuma işleri için de dört tezgâhlı bir işlik mevcuttur. Dokuma işliğinde öğrenciler tarafından; çeşitli bezler, masa örtüleri, perdelikler, elbiselikler, peşkir ve peçeteler dokunmuştur. Ayrıca dokuma işlerinin yanında örücülük de yapılmıştır. Öğrenciler; fanila, jile ve kazak örgüleri yaparak kişisel ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Örücülük işleri zorunlu olmayıp daha çok öğrencilerin kendi masraflarını karşılamaları şartı ile gerçekleştirilmiştir (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s.38).

1946 yılında Akçadağ Köy Enstitüsünde mevcut olan demirci işliğinde ise dört ocak bulunmakta olup bunlar köylülerin ihtiyaçlarına göre kullanılmaktaydı. Okulda elektrikçilik, motor işleri ve su tesisatçılığı da öğretilmekteydi. Bu sayede Akçadağ Köy Enstitüsü dışarıdan yardım almadan kendi günlük işlerini karşılama imkânına sahipti. Ayrıca Enstitü, işlikleri ile dışarıya da üretim yapabilmekteydi.

Akçadağ Köy Enstitüsü işlevsel atölyelere sahip olduğu gibi, bir de oldukça geniş ve verimli bir uygulama bahçesine sahipti. Okul binaları ve oyun alanlarını da içine alacak şekilde 6 dönümlük bir arazi üzerinde kurulu olan uygulama bahçesinin etrafı iğde ağaçları ile çevrelenmişti. Yıllar içinde uygulama bahçesine öğrenciler tarafından bölgenin iklimine uygun binlerce fidan dikilmiştir. Enstitü sınırları içinde uygulama bahçesinin yanı sıra bir de bağ bulunmaktaydı. 1946 yılında kısmi bir arazide krizma yapılarak 500 kök üzüm çubuğu dikilmiştir. Enstitüde; soğan, kabak, patates, fasulye, domates, patlıcan, biber, salatalık ve mısır ekili sebzelikler, bir Yoncalık, bir akasya fidanlığı da bulunmaktaydı. Ayrıca 2000 dekarlık kıraç arazi de tarla olarak sürülmüştü. Söz konusu bahçe ve tarlalar Enstitünün uygulama okulu marifetiyle işlenmekteydi (Ünsalan 1946, s. 23).

Akçadağ Köy Enstitüsü arazisinde 1947 yılı başlarında; 9500 kayısı, 7000 dut, 250 elma, 250 armut, 250 şeftali, 200 kiraz, 200 vişne, 100 erik olmak üzere toplam 17750 adet meyve ağacı bulunmaktaydı. Ayrıca fidanlık olarak ayrılan alana 200 bin civarında meyve çekirdeği dikilerek bunların ıslahı için çalışmalar yapılmıştır. Böylece hem okulun hem de diğer köy okulların ihtiyaçları için aşıllı fidanlar yetiştirilmiştir. Köylere dağıtılan fidan sayısı 90 bini bulmuştur. Ayrıca Malatya Kayısı Islah İstasyonuna da 20 bin fidan gönderilmiştir. (Tekben 1962, s. 26)

Akçadağ Köy Enstitüsünde ziraat işlerini daha verimli kılmak maksadıyla bir rasathane bulunmaktaydı. Rasathane, içinde ancak birkaç kişinin çalışabileceği tahta bir kulübeden ibarettir. Rasathane demirbaşları ise madeni bir yazar barometre ile birkaç termometre idi. Rasathane okul sınırları içinde olmakla birlikte Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı bulunuyordu. Her ay sonunda fenoloji, ziraat durumu ve haftalık meteoroloji raporları, Genel Müdürlüğe gönderilmekteydi. Rasathane işlerinde de diğer işlerde olduğu gibi Enstitü öğrencileri sıra ile çalıştırılmışlardı. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s. 51).

Akçadağ Köy Enstitüsünde 1946 yılında bulunan hayvanlar ve bunların sayıları ise şöyledir; 61 Sığır, 6 Katır, 264 Koyun, 179 Kuzu ve 130 Tavuk. Hayvanların bakımı da diğer işlerde olduğu gibi öğrenciler tarafından yapılmıştır.

Akçadağ Köy Enstitüsünde 1944 yılında bir telefon santrali kurulması için çalışma yapılmış ve iki yıl içinde okul sınırları içindeki tüm binaların birbirleri ile telefon haberleşmeleri sağlanmıştır. Okula dâhili hat için o dönem şartlarında ileri teknoloji ürünü sayılan otomatik

telefon makineleri getirilmiştir. Telefon santralinde iki öğrenci sürekli olarak nöbet usulü ile çalıştırılmıştır. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1946, s. 32)

2.4. Akçadağ Köy Enstitüsü'nde Kooperatif Çalışmaları

Akçadağ Köy Enstitüsünde okulun ihtiyaçlarının karşılanması maksadıyla, öğrencilerin öncülüğünde kooperatif çalışmaları da yapılmıştır. Akçadağ Köy Enstitüsü dergisine yansıdığı kadarı ile 30 Aralık 1945 tarihinde kooperatifin 7518 liralık bir sermayesi mevcuttur. Bu sermayenin sahipleri ise öğrenciler ve köy ahalisidir.

1946 yılında ise Kooperatif Başkanı M. Karakuş ve muhasip A. Özbek imzası ile yayınlanan ilanda kooperatifin kasasında 3720.81 lira bulunduğu, kooperatifin 7707.45 liralık emtia, 50.40 liralık alacak ve 448.35 liralık demirbaş sahibi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte pasif başlığı altında ortakların 7581.65 liralık hisseleri olduğu ve 4345.36 liralık bir kazanç elde edildiği vurgulanmıştır. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Ocak 1946, s.12)

02 Şubat 1946 tarihinde gerçekleştirilen bir başka kooperatif toplantısında ise sene sonu bilançosu incelenerek kazanç ve risturn dağıtımı nispetleri üzerinde tartışmalar yapılmıştır. 1945 yılında kooperatifin elde ettiği kazancın statü hükümlerine uygun şekilde muayyen nispetler dâhilinde bölünmesi kararlaştırılmıştır. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mart 1946, s.8)

1946 yılı Mart ayında ise yeni yönetim belirlenmiştir. Kooperatifin idarecileri olarak seçilmiş isimler şunlardır; “Başkan: Fikri Özbey (5. Sınıf), Sayman: A. Özbek (4. Sınıf), Katip: Tahir Yalçın (4. Sınıf), Üye: Müslim Özdemir (4. Sınıf), Üye: İsmail Kayapınar (4. Sınıf) Yedek Üyeler; Hasan Çukacı (3. Sınıf), İsmail Arslan (3. Sınıf), Bekir Yılmaz (3. Sınıf), Murakıplar: Behzat Savaş (5. Sınıf), Müslim Oran (4. Sınıf), Kamer Coşkun (4.Sınıf). Kooperatif Müdürü: Öğretmen Mustafa Karataş.”(Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mart 1946, s.10)

2.5. Akçadağ Köy Enstitüsü'nde Gerçekleştirilen İhaleler

Akçadağ Köy Enstitüsü kendi kendine yeter bir yapı olma gayreti ile faaliyetlerini sürdürse de, okulun özellikle gıda ihtiyaçları için zaman zaman ihale usulü ile alımlar yapılması icap etmiştir. Bununla birlikte söz konusu İhale ilanları incelendiğinde Enstitü idaresinin öğrencilerin başta gıda olmak üzere tüm ihtiyaçlarını eksiksiz bir şekilde temin edilmeye çalışılmıştır. Nitekim 30 Ağustos 1940 tarihli bir ilanda Akçadağ Köy Enstitüsü ve Eğitim kursunun bir yıllık ekmek ihtiyacını karşılamak üzere ihaleye çıkıldığı görülmektedir. Azami 150 bin, asgari 120 bin adet ekmek alınacağı ifade edilen ilanda ekmeğin beher kilosu 1475, tutarı 22125 lira 60 kuruş olarak belirlenmiştir (Cumhuriyet 30 Ağustos 1940).

1945 tarihli bir başka ilanda ise erimiş sadeyağ ve koyun eti için ihaleye çıkıldığı görülmektedir. 04 Haziran 1945 tarihinde saat 15:00'da Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü'nde kapalı zarf usulü ile yapılacağı bildirilen ihale için azami 5 bin kilo, asgari 3 bin 500 kilo erimiş sade yağ, azami 8 bin asgari 10 bin kilo koyun eti alınacağı bildirilmiştir (Cumhuriyet 18 Mayıs 1945).

1946 yılında yayınlanan bir ilan ise oldukça geniş bir liste ile ihaleye çıkıldığını göstermektedir. Buna göre Erimiş Sadeyağ, Pirinç, Sabun, Çekirdeksiz üzüm, Bulgur, Kuru Fasulye, Zeytin, Mercimek, Buğday, Arpa Şehriye, İrmik, Tahin Helvası, Fındık içi, makarna, patates, lahana, pırasa, ıspanak gibi ürünlerin alımı için 28 Ocak 1946 tarihinde Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü'nde ihale gerçekleştirileceği bildirilmiştir (Vakit, 17 Ocak 1946).

1949 yılında yayınlanan bir diğer ilanda ise; Erimiş sadeyağ, Buğday, koyun eti, meşe odunu, pirinç, bulgur, kuru fasulye, yeşil mercimek, Edirne peyniri, makarna, şehriye, toz şeker, tahin

helvası, çekirdeksiz kuru üzüm (no:10), zeytin, zeytinyağı, kuru soğan, kuru bamya (Amasya), patates, sığır eti, salça ve sabun alımı için 14 Şubat 1949 tarihinde ihaleye çıkılacağı haber verilmektedir (Cumhuriyet, 27 Ocak 1949).

Enstitü müdürlerinden Şerif Tekben Akçadağ Köy Enstitüsünün kendi kendine yeter bir yapı olarak varlığını sürdürmesi için çaba harcadıklarını ve bu sayede ciddi miktarda tasarruf ettiklerini aktarmaktadır. Tekben'e göre bu çabalar sayesinde 7 milyon lira tasarruf sağlanmıştır. Tekben Enstitülülerin bu husustaki gayretlerini ise şu cümleler ile izah etmiştir; (Eralp, 1968 s.8)

“Herkes açık olan enstitü kapısından giren adam, burada bütün gün durmadan çalışanların kağıt sepet örmediklerini, ders vasıtalarının oyuncaklar olmadığını, ter dökerek, yorularak, toprakla, motorla, yapıcılıkla uğraşarak gerçek iş içinde çalıştıklarını görmesi hakikati anlamasına kafî gelir. Yeter ki kökleri kötü niyetlerde bulunan görüşlere sahip olmasın. Bütün çalışmalarımızda daima zamanı ve malzemeyi, bir çivi ve bir dakikayı boşa harcamamak için çok titiz davranıldı. Bu sayede milyonluk işleri binlerin içinde halletmek mümkün oldu.”

Şerif Tekben Akçadağ Köy Enstitüsü'nün üretim ve işleyişi konusunda yaptığı başka bir değerlendirmede ise şunları söylemiştir(Tekben, 1968 s.1);

“Akçadağ Köy Enstitüsü bitişğinde, 155 bin dönüm, eski Karadağ Krallığı kadar, arazisi olan Sultansuyu Harası masrafını çıkarmak şöyle dursun, 200 atın yataklık otunu bile dışarıdan satın alıyordu. Sadece üç bin dönüm üstünde yaşayan Akçadağ Köy Enstitüsünün bin insanı ekmeğe yiyeceğe para vermediği gibi dışarıya ve bazan Haraya satış yapıyordu.

Enstitülerin kazan mevcudu yirmi bin. Adam başına bir lira hesabıyla on yılda altmış milyon yalnız yiyecek parası ister. Oysa devletin verdiği elli bir milyon liradır. Sekizyüz yapı ve öteki giderler de bunun içinde...”

1946 yılında Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınmasının ardından Köy Enstitüsü ile ilgili yapılan tartışmalar ve gerçekleştirilen düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda Köy Enstitülerinin kendi kendine yeterli durumlarının değiştiği bilinmektedir. Zira öğrencilerin okul içindeki bedensel faaliyetleri 1947 yılından sonra azaltılmıştır. Bu durumu Akçadağ Köy Enstitüsü'nün ihtiyaçları doğrultusunda çıkılan ihaleler için yayınlanmış olan ilanlardan da anlamamız mümkündür. Daha önceki yıllarda Enstitünün ihaleye çıktığı ihtiyaç kalemleri oldukça az iken Enstitülere yönelik resmi yaklaşım değiştikten sonra buğday ve patates gibi ürünler için dahi alım yapıldığı görülmektedir

2.6.Akçadağ Köy Enstitüsü'nde Kültürel Etkinlikler ve Bayram Kutlamaları

2.6.1. Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi

Akçadağ Köy Enstitüsü'nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin ilki, okul bünyesinde bir dergi çıkarılmış olmasıdır. “Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi” ismi ile yayınlanan dergide, okuldan haberlerin yanı sıra köycülük, kültür- sanat konuları ve eğitim öğretim işleri hakkında yazılar yayınlanmıştır. 1946'dan sonra okul bünyesinde kurulan matbaa, derginin basımını kolaylaştıran en önemli etken olmuştur. Okulun diğer bütün işlerinde olduğu gibi derginin yayına hazırlanmasında ve basım işlerinde de yine öğrenciler çalışmışlardır. Bu sayede Akçadağ Köy Enstitüsü öğrencileri yayıncılık faaliyetleri konusunda da bilgi sahibi olmuşlardır.

Enstitü Müdürlerinden Şerif Tekben, Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisinin yayıncılık faaliyetlerine önem vermiş ve dergiyi bizzat idare etmiştir. Tekben, derginin birinci sayısında yayınlanan yazısında, Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisinin köy kalkınması hedefi ile yola çıktığını ve tüm zorluklara rağmen yayın hayatını sürdüreceğini ifade ettikten sonra ise şunları söylemiştir; “Kısacası Akçadağ; gerilikle savaşıyor sizlerin ileri hattan göndereceğiniz raporların toplandığı merkez, fikirlerin harman yeri, ileri karakollara bilgi ulaştıran ışık olacaktır.” (Tekben 1946, s.1)

Akçadağ Köy Enstitüsü dergisi, öğrenciler tarafından çıkarılmıştır. 2. Sayıda, dergiyi çıkaran öğrencilerin isimleri son sayfada bildirilmiştir. Buna göre yayın ekibinde yer alan öğrenciler şunlardır: “Şekillendirenler: 5. Sınıf Öğrencilerinden İsmail Şahin, 5. Sınıf Öğrencilerinden Behzat Savaş, 4. Sınıf Öğrencilerinden Y. Eroğlu, 4. Sınıf Öğrencilerinden Hüsnüye Özkan. Dizgiciler; 4. Sınıf Öğrencilerinden Zülfikar Aydın, 3. Sınıf Öğrencilerinden O. Zümrüt, 3. Sınıf Öğrencilerinden N. Korkmaz, 3. Sınıf Öğrencilerinden B. Yıldırım” (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Şubat 1946)

Derginin 16. sayısının çıkarıldığı 1949 yılında ise yayın ekibi şu isimlerden oluşmaktadır; Mürettip Usta Öğretici Ahmet Türe, 5. Sınıf öğrencilerinden Sezai Efir, Emir Yıldız, Hüseyin Yıldız, Kemal Poyraz, Mehmet Gülseren, Hasan Sarıkaya, Hüseyin Bayezid, 4. Sınıf öğrencilerinden Turan Sarıbaş, Mashar Sarıkaya, Hüseyin Aygün, Mahmut Duman, 3. Sınıf öğrencilerinden Bayram Direk, İbrahim Yaşar, İhsan Tıraş, Şerafettin Kurnaz, Mehmet Kılıç. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi 1949, s.33).

Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi’nin hemen her sayısında farklı kitap ve dergilerin tanıtımı yapılmıştır. Bunlara örnek verilecek olursa; derginin 3. sayısında; De Maistre’nin *Kafkas Esirleri*, Pearl S. Buck’un *Sarı Esirler* ve Thedor Kröger’in *Unutulan Köy* isimli eserleri tanıtılmıştır. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mart 1946, s.26). Derginin 4. Sayısında; Condorcet’in *İnsan Zekasının İlerlemesi Üzerinde Tarihi Bir Tablo Taslağı* ve M. Şekip Tunç’un *Gülme* isimli eserleri tanıtılmıştır (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Nisan 1946, s.29). Derginin 10. Sayısında ise; Peyami Safa’nın *Türk İnkılabına Bakışlar*, Deyl Karneci’nin *Dost Kazanmak ve İnsanlar Üzerinde Tesir Yapmak* isimli eserleri tanıtılmıştır (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Ekim 1949, s.30).

Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisinde yer alan önemli köşelerden biri de Yeşil Kuşak’tır. Her sayıda yer alan Yeşil Kuşak Köşesi ile Akçadağ Köy Enstitüsü mezunlarını bir arada tutmak amaçlanmıştır. Köşeyi hazırlayanlar, eski mezunlara dergide yayınladıkları mektuplarla ulaşmışlar, eski mezunlar da Yeşil Kuşak köşesine yolladıkları mektuplar sayesinde Enstitü öğrencilerine seslenme imkânı bulmuşlardır. Bu köşede enstitü mezunları bulundukları yerler ile ilgili bilgi verdikleri gibi Akçadağ Köy Enstitüsü’nün işleyişi ile ilgili fikir ve önerilerini de paylaşmışlardır. Derginin 4. Sayısında yer alan bir ilan, Yeşil Kuşak’ın bir başka işlevini de göstermesi bakımından önemlidir. Söz konusu ilanda şu ifadeler kullanılmıştır; “Enstitü Mezunları Öğretmenlere. Okul işletmesiyle ilgili olarak, köylerde yapılacak ahır, samanlık, kümes ve arabalık projeleri Enstitüye gelmiştir. Mezun arkadaşlardan ihtiyacı olanların Yeşil Kuşak kuruluna baş vurmaları rica olunur.” (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Nisan 1946, s. 5)

Yeşil Kuşak adına dergide yayınlanan bir başka ilanda da köylerde çalışan öğretmenlerin kitap tavsiyesi istedikleri ve Yeşil Kuşak Kurulu’nun çeşitli yayın merkezlerinin kataloglarından

getirterek talep eden okullara ücreti mukabilinde birer tane gönderme kararı aldıkları bildirilmiştir. (Akçadağ Köy Enstitüsü, Mayıs 1946, s. 20).

İlk yayınlandığı dönemde her ay yeni bir sayısı çıkan Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi 8. sayısını çıkardıktan sonra bir yıl kadar yayın hayatına ara vermiş ve 1947 yılının Aralık ayından itibaren üç ay da bir yayınlanmaya başlamıştır.¹

2.6.2. Akçadağ Köy Enstitüsü'nde Kutlama Programları

Akçadağ Köy Enstitüsü'nde gerçekleştirilen kutlama programlarına dair en ayrıntılı bilgiler 17 Nisan Bayramı ile ilgilidir. 17 Nisan tarihi Köy Enstitülerinin kuruluş yıl dönümü olması münasebetiyle her yıl Enstitülüler tarafından coşku ile kutlanmıştır. 17 Nisan 1946 tarihinde Akçadağ Köy Enstitüsü'nde de Enstitülerin kuruluş yıl dönümü törenlerle kutlanmıştır. Kutlamada öğrenciler adına 3. Sınıf öğrencilerinden M. Erol ve M. Yeniay birer konuşma yapmışlardı. Ayrıca törende hazır bulunan Çerme Başöğretmeni ve Enstitünün eski mezunlarından H. Mor da öğrencilere hitap etmiştir.

M. Yeniay konuşmasında; *“Bugün bir öğrenci, yarın bir öğretici olan bizler elimizdeki ışığımızla yurdun her köşesinde ve her köyünde bu kutsal bayramı kutlayacağız, yaşatarak, yaparak uğurlayacağız”* demiştir. H. Mor ise Köy Enstitüsü mezunlarının gidecekleri köyde eğitim ve öğretim işlerinin yanı sıra o köylerin aydınlanması için çalışmak gibi bir vazifeleri olduğunu hatırlatarak şunları söylemiştir; *“Mademki bu vazifeyi memleket bizden bekliyor hepimiz bu uğurda üzerimize aldığımız vazifeyi canla başla çalışıp başaracağız. Bu vazife uğrunda öyle çalışmalı ki yarın bizden sonrakiler bizimle öğünsün ve bizi örnek alsın.”* (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mayıs 1946, s.14)

Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi'nde “Büyük Bayramımız 17 Nisan” başlığı ve P. Eroğlu imzası ile yayınlanan yazıda, bayramın mahiyeti değerlendirilmiştir. Yazıda şu ifadeler yer verilmiştir; *“Bugün Enstitüler kanunun kabul yıl dönümüdür. Tam manasiyle büyük bayramdır. Çünkü bu milletin yükselmesi köyün yükselmesine bağlıdır. Köylümüzün kültürlü, modern ziraatçı, bilgili ve faal olması gerekir. Bunu sağlamak için de bir kanuna ihtiyaç vardı. İşte köylü onu bulmuş, bütünlüğü ile onu kucağına almıştır. Köylü; şefkatle sardığı bu cevheri olanca sevgisiyle avcunun içinde bulduğundan aldığına inandı, verdiğini anmıyor. Bilgiyi; dudağından kalbine kadar toprak ana ile güreşerek yaptığı çatı, yaktığı elektrik altında kazanan, adına Enstitü denilen savaşıdan alıyor. Bu savaş 17 nisanda doğdu aynı hızla yürüyor.”* (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Mayıs 1946, s.1)

Hasan Ali Yücel 1946 yılının Nisan ayında Akçadağ Köy Enstitüsü'nü ziyaret etmiştir. Bu ziyaret 17 Nisan kutlamaları için yapılan hazırlıklara denk gelmesi bakımından Enstitü için ayrıca önem arz etmiştir. Nitekim Yücel'in Akçadağ Köy Enstitüsüne gerçekleştirdiği ziyaret okulda büyük bir coşkuya neden olmuştur. Akçadağ Köy Enstitüsü 4. Sınıf öğrencilerinden Hüsnüye Özkan, Enstitü dergisi için Hasan Ali Yücel ile bir röportaj yapmıştır. Yücel röportajında Enstitü mezunlarının gittikleri yerlerde ufak tefek zorluklarla karşılaştıklarını ve henüz tecrübesiz olmalarına rağmen ümit verici başarılar elde ettiklerini söylemiştir. Hüsnüye Özkan'ın; *“Bizim ve ağabeylerimizin daha iyi yetişmemiz için neler düşünüyorsunuz”* sorusuna Hasan Ali Yücel şu sözlerle cevap vermiştir; *“İyi yetişmenizin ilk şartı sizi yetiştirecek*

¹ Derginin yayın hayatından ne zaman çekildiği bilinmemektedir. Milli Kütüphane kataloglarında derginin son sayısı Ekim 1949 tarihli 16. Sayısıdır.

insanların hem iyi yetişmiş, hem de çok sayınıza yetecek kadar olmasına bağlıdır. Köy Enstitülerini biz yokluk içinde kurduk. Yalnız içine girip yatacağınız, okuyacağınız ve yemek yiyeceğiniz binalar değil. Size baş olacak insanlar da eksikti. Yine sizleri yetiştirerek kurduğumuz Yüksek kısım Eğitim Enstitüleri bu açığımızı gün geçtikçe daha geniş imkanla kapatmaktadır. Köy Enstitülerinin ilk mezunlarının bu bakımdan olması muhtemel eksikliklerini davamız ilk ve ön safında bulunmaları, şeref telaki etmektedir. Onlar okullarındaki çocuklar kadar kendilerini de terbiye ederek bu açığı doldurmağa çalışmaktadırlar.” (Akçadağ Köy Enstitüsü, Haziran 1946, s. 5-6) ²

1948 yılında gerçekleştiren 17 Nisan etkinlikleri de coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Kutlama töreni sırasında, okul içinde tertiplenmiş olan kitap özetleme yarışmasının sonuçları da açıklanmıştır. Yarışmada; 5. sınıf öğrencisi Müslüm Yeniay birinci, 1. Sınıf öğrencisi Hamdi Köprülü ikinci, 5. Sınıf öğrencisi Yusuf Çetin üçüncü, dördüncü sınıf öğrencisi Hüseyin Karakaş dördüncü ve 5. Sınıf öğrencisi Halil Çelikkol beşinci olmuştur. Yarışmada dereceye giren diğer öğrenciler ise; Kemal Atay, Mustafa Öz, Haşim Kafkas, Bahire Tize, Feyzi Demir’dir. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Haziran 1948, s. 32).

1949 yılında gerçekleştirilen 17 Nisan kutlamalarına ise Bakanlık müfettişleri, Malatya Valisi ve kalabalık bir davetli topluluğu iştirak etmiştir. Dönemin Malatya Valisi Osman Kınık, Enstitülerin önemine binaen bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmanın ardından öğrenciler; “Bu Vatan Kimin” ve “Güzelleme” isimli şiirleri okumuşlar, milli oyunlar oynayıp halk türküleri söylemişlerdir. 1948 yılında olduğu gibi bu yılda okulda bir kitap özetleme yarışması yapılmış ve yarışmanın kazananları 17 Nisan kutlamaları sırasında ödüllendirilmişlerdir. (Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Haziran 1949, s. 32).

Akçadağ Köy Enstitüsündeki bayram kutlamaları ile ilgili elimizdeki kısıtlı bilgilere rağmen, okulda 17 Nisan kutlamalarının dışında milli gün ve bayramların da coşku içinde kutlandığı bilinmektedir. Bu kutlamalar sadece öğrencilerin değil, civar köylerde yaşayan ahalinin de katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Enstitü mezunlarından Nedim Şahhüseyinoğlu’nun Şerif Tekben’in anısına ithafen yazdığı bir yazıda, Akçadağ Köy Enstitüsü’nde 1943 yılında gerçekleştirilen 23 Nisan kutlamalarını aktarmıştır. Şahhüseyinoğlu kutlamaları şu cümleler ile anlatmıştır; “1943 yılıydı. 23 Nisan Bayramı için Ören, Gölpınar, İkinciler, Karapınar ve diğer yöre köy öğrencileriyle halkı Enstitü’ye geliyorlardı. Bütün ulusal bayramlarda hep böyle yapılıyordu. Şerif Tekben, tüm okul öğrencilerini, öğretmenlerini, personelinin topladı. Davul, zurna ve diğer çalgılarla karşılamaya gittiler. Köylüler de davul, zurna ve atlarla geliyorlardı. Sultansuyu yanındaki düzlükte karşılaştılar. Önce atlarla cirit oynandı. Sonra davul, zurna ve çalgıların eşliğinde milli oyunlar oynanarak, türküler söylenerek Enstitü’ye gelindi. Bayram kutlamaları, koşular, yarışlar yapıldı. Gece konuklarını bırakmadı. Gece konser verdi...” (Şahhüseyinoğlu 1984, s. 29). (Şahhüseyinoğlu, Nedim H. (1984). Şerif Tekben ve Akçadağ Köy Enstitüsü. Öğretmen Dünyası. Yıl:5 Sayı: 58, Ekim.)

2 Akçadağ Köy Enstitüsü’nü ziyaret eden bir diğer Milli Eğitim Müdürü Tahsin Banguoğlu’dur. Banguoğlu Enstitüyü 1949 yılının Eylül ayında ziyaret etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz; Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi, Ekim 1949, Sayı:16.

3. Köy Enstitülerinin Kapatılması ve Akçadağ Köy Enstitüsü'nün Durumu

Köy Enstitüleri, henüz kuruluş sürecinde iken kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur. Enstitüler Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde kapatılmış olsa da, kapanışa giden sürecin ilk adımları 1946 seçimlerinden sonra CHP iktidarı tarafından atılmıştır. Bu durum Türkiye'nin içinde bulunduğu dış politika şartları ile de yakından ilgilidir. İktidar özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'deki ideolojik gruplara karşı tutumunu dış politika gelişmeleri doğrultusunda belirlemiştir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yönelik saldırgan bir politika takip etmeye başlaması, ülkedeki sol grupları bir milli güvenlik tehdidi haline getirmiştir. Bu şartlar karşısında, kamuoyunda “komünist” olarak nitelenen Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in de tasfiyesi, CHP idaresi için bir zaruret haline gelmiştir. Nitekim 1946 seçimlerinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı'na Reşat Şemseddin Sirer getirilmiştir. Sirer ise kamuoyunda sağcı/milliyetçi bir isim olarak tanınmaktadır.

Şemseddin Sirer'in Milli Eğitim Bakanı olmasının ardından Köy Enstitüleri için önemli isimler olan İsmail Hakkı Tonguç ile Ferit Oğuz Bayır da görevlerinden uzaklaştırılmışlardır. Ayrıca bu dönemde Köy Enstitülerinin bütçe ve ödeneklerinin de azaltıldığı bilinmektedir. Bu durum Köy Enstitülerine yöneltilen komünizm eleştirileri ile ilgili olup enstitülerin işlevini yitirmesine neden olmuştur. Ancak Köy Enstitüleri Sirer'in bakanlığı döneminde varlığını muhafaza edebilmiştir.

Kamuoyunda Köy Enstitülerine yöneltilen en mühim eleştiriler, bu okullarda komünizm propagandası yapıldığı yönündeydi. Milli Eğitim Müfettişi Fethi İsfendiyaroğlu'nun konu ile ilgili hazırladığı raporlar bu eleştirilerin doğmasında etkili olmuştur. İsfendiyaroğlu'nun raporlarında; Enstitü kütüphanelerinde asker ve millet aleyhinde ifadeler bulunan çok sayıda kitap bulunduğunu, öğretmenlerin öğrencilere derslerde, teneffüslerde ve atölyelerde komünizm propagandası yaptıklarını, Enstitü dergilerinde de benzer şekilde propaganda yapıldığını ifade etmiştir. İsfendiyaroğlu Enstitülerin; Max Beer'in “Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi”, Aldous Huxley'in “Cesur Yeni Dünya”, Freud'un “Psikanaliz Teorisi”, Heroldlaski'nin “Demokrasi ve Sosyalizm”, Zühtü Uyar'ın “Tanrı” ve Willem Van Loon'un “İnsanlığın Kurtuluşu” gibi kitapları öğrencilerine tavsiye etmelerini de komünizm propagandasının delili saymıştır (Anık 2006, s. 302 vd.).

Nejdet Sançar Köy Enstitülerinin; “Kızıl propagandanın yapıldığı fesat yuvaları” olduğunu söylemiş, Peyami Safa ise okullarda Nazım Hikmet'in şiirlerinin öğrencilere ezberletilmesini eleştirmiştir. 1946 yılında Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile ilgili güvenlik güçlerine gönderilen ihbar mektubunda Enstitülerin ideolojik durumu ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır; “Hasanoğlu Köy Enstitüsünde milli bir cinayetin feci ve trajik hazırlıkları yapılmaktadır. Komünizm propagandası, İsmet İnönü'nün en çok bel bağladığı köy kalkınma davasının perdesi arkasında bir takım gizli ve müfrit unsurlar, oynayacakları rolün sonuçlarıyla meşguldürler. Ankara'da öğretmen, öğrenci olarak bulunan bazı solcular ve Hükûmetçe malûm komünist temayüllü elebaşılar bu faaliyetin yazı, şiir ve kitap gibi vasıtalarla destekleyicidirler” Mektupta “bazı solcular”, “elebaşları” gibi tanımlamalarla şikâyet edilen isimler ise; Sebahattin Ali, Behice Boran, Adnan Cemgil, Niyazi ve Mediha Berkes gibi solcu yazarlardır.

İlköğretim Genel Müdürü Yunus Nazım Köni, kamuoyundaki rahatsızlıkların artması üzerine Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne bir ziyaret gerçekleştirmiş ve burada Köni ile bir grup

öğrenci arasında münakaşa yaşanmıştır. Münakaşanın nedeni Köni'nin öğrencilere; *“Bizim de bir ideolojimiz var, biz nasyonalistiz”* demesidir. Münakaşanın ardından Milli Eğitim Bakanı Şemsettin Sirer de okula giderek öğrencilerle aynı konuda bir tartışma yaşamış ve öğrencilere; *“O halde ben sizi cerrahi ameliyata tutacağım, müdahale edeceğim.”* demiştir. Sirer'in bu sözlerinden hareketle, henüz CHP iktidarı döneminde Köy Enstitülerinin yapısı ile ilgili bir değişikliğin arzulandığını söylemek doğru olacaktır. (Dündar 2003, s.82)

Komünizm tartışmaları çerçevesinde Enstitüleri savunan çevreler ise bu konuda eleştiride bulunanları *“feodal sistemi savunmakla”* suçlamışlardır. Emin Sazak'ın Köy Enstitüsü mezunlarının kendilerini Atatürk sandıklarını ifade eden bir eleştiride bulunması üzerine Hasan Ali Yücel, Sazak'ın toprak sahibi olduğunu hatırlatarak; *“Arkadaşlar, Emin Sazak arkadaşımın oturduğu yerde içini çekmeğe hakkı vardır. Çünkü ilköğretim davası milletlerin rüşdünü ispat etme davasıdır. İlköğretim davası feodal sistemle kendisini idare etmek isteyenlerin samimi olarak istemeyeceği bir davadır.”* demişti. (TBMM Tutanak Dergisi, 23 Mayıs 1945)

Köy Enstitüleri ilgili eleştirel bir tutum sergileyenler arasında enstitü çalışanları da bulunmaktadır. Pazarören Köy Enstitüsü'nün ilk müdürü Sabri Kolçak, öğretmenlerin yetersiz olduklarını, bu durum karşısında öğrencilerin de yetersiz yetiştiklerini, öğrencilerin sağlık ve çalışma şartlarının kötü olduğunu söylemiştir. Kolçak Enstitülerin işleyişi nedeniyle *“köy öğretmeni- şehir öğretmeni”* gibi bir ayrımın ortaya çıktığını, Enstitü öğretmenlerinin az maaş aldıkları için başka işlerle meşgul olduklarını, bu nedenle asli görevlerini layıkıyla yerine getiremediklerini iddia etmiştir.

Köy Enstitülerini eleştiren bir diğer isim Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün ilk müdürü olan M. Emin Soysal'dır. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti Milletvekili seçilmiş olan Soysal, Enstitü öğrencilerinin çalışma koşullarını eleştirmiştir. Soysal'a göre Enstitülerin masraflarının çıkarılması için yapılan üretim, öğrencilerin beden, ruh ve bilgi yönünden gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Altunay 2005, s. 100 vd.).

Dönemin önemli simalarından Sebahattin Ali ise Marko Paşa Dergisi'nde 1947 yılında yayınlanan bir yazısında Enstitü ile ilgili eleştirilere şu cümleler ile cevap vermişti; *“İlköğretim seferberliği yapıldı. Memleketi kalkındıracak tek yol budur, dendi. Köy Enstitüleri'nde sahiden uyanık gençler yetiştirilecekti. Ümit verici adımlar atılmıştı. Bir de baktık, bu kültür yuvaları, eski medreselere rahmet okutan bir yobazlık baskısı altına alınıyor”* (Ali 2006, s. 19) Sabahattin Ali bir başka yazısında ise; *“On sekiz milyona irfan nurunu götürebilmek yolunu tutan, içeride ve dışarıda, dostun düşmanın hayran olduğu hür düşünce ve çalışma yuvaları, Köy Enstitüleri, atılan tırpanlarla, ortaçağ müesseseleri haline getirilmek üzere”* demişti. (Ali 2006, s. 167)

Köy Enstitüleri ile ilgili tartışmalar, Enstitüler kapatıldıktan sonra da devam etmiştir. 1963 yılında Türk Solu Dergisi'nde yazan Süleyman Üstün, Köy Enstitülerinin neden kapatıldığını sorgularken, bu kurumların hep Türkiye'nin aradığı aydın tipli insanların yetiştiği okullar olarak değerlendirildiğini söylemiştir. Ancak Üstün, Köy Enstitülerinin gerçek kuruluş amacının, en azından Devlet adamları nezdinde, bu olmadığını söylemiş ve kendi ideolojik bakış açısı doğrultusunda şu tahlili yapmıştır; *“Köy Enstitüleri, zamanın egemen sınıfları tarafından, yapmacık bir duygululuk, sahte bir köycülük- halkçılık ve halka yukarıdan bakarak bunlar da okusunlar, diyen efendilik biçimliliği içinde kurulmuştur. Gerçek amaç ise: Tarihi zorunluluk gereğince er- geç bilinçlenip, uyanacak halkımızı, köylümüzü; egemen sınıflar yararına onlardan yana bilinçlendirmek zorunlu uyanışı gerçekleştirmektir.”* Üstün, İsmail Hakkı

Tonguç'un bu maksatla girişilen "oyunu" bozduğunu ve Köy Enstitüsünü farklı bir çizgiye taşıdığını söylemiştir. Üstün, Tonguç'un uygulamaları karşısında devlet adamların tutumunu ise şu cümlelerle yorumlamıştır; " *Bu planda Tonguç ve yakın arkadaşları, iyi hesaplanamamışlardır. Köyden gelen, köyün dertleriyle yüklü köy çocuklarını kendi sınıfsal çıkarlarına araç edemeyenler, sonradan öz Anadolu çocuklarını ve onları toplumcu bir biçimde eğiten öğretmenlerini en adice en iğrenç en haksız suçlamalarla suçlamaktan ve sonunda da Enstitüleri kapatmaktan geri kalmamışlardır.*" (Üstün 1963, s.6)

Köy Enstitüleri ile ilgili kamuoyunda ve TBMM oturumlarında yaşanan tartışmalar üzerine 1947 yılında Köy Enstitüsü Öğretim Programı ve Yönetmeliği değiştirilmiştir. Söz konusu yönetmelik ile öğrencilerin okul yönetimine katılmaları, iş eğitimi almaları ve mezun öğrencilere arazi tahsisi edilmesi ve benzeri uygulamalardan vazgeçilmiştir. Bu yönetmelik Köy Enstitülerinin işlevini yitirmesine neden olan ilk değişiklik olması bakımından önemlidir.

1950 yılında ise Köy Enstitülerinde karma eğitimden vazgeçilmiş ve kız öğrenciler Kızılçullu Köy Enstitüsüne nakledilmişlerdir. 1951 yılında Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü de kız öğrencilere tahsis edilmiştir. Böylece Köy Enstitüleri 19 Erkek, 2 Kız enstitüsü olarak eğitimlerine devam etmişlerdir. Bununla birlikte Enstitüler kapatılana kadar geçen süre zarfında kız öğrenci sayısı ciddi şekilde azalmıştır.

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi Köy Enstitülerinin de kaderini tayin eden bir gelişme olmuştur. DP Hükümeti 1953'te Köy Enstitülerinin programlarını İlköğretmen Okullarının programı ile birleştirmiş ve Enstitülerin temel işlevini ortadan kaldırmıştır. (Öztürk 2012, s. 22) 27 Ocak 1954 tarihinde ise 6234 sayılı kanun çıkarılmış ve Köy Enstitüleri kapatılmıştır. İlgili kanunda Enstitülerin akıbeti ile ilgili olarak; "*Köy Enstitüleri ile ilköğretmen okulları 'İlköğretmen okulları' adı altında birleştirilmiştir*" denilmiştir. Kanunda Enstitü öğretmenlerinin durumu için ise; "*Halen köy enstitülerinde çalışanlardan Milli Eğitim Vekaletince tesbit ve kabul edilen öğretmen okulları, ziraat okulları, sanat okulları ve enstitüleri mezunu öğretmenlerin öğretmen okullarında istihdamına devam olunur*" şeklinde bir izahat yapılmıştır. Böylece, on dört yıllık bir eğitim- öğretim hayatının ardından Köy Enstitüleri kapatılmıştır. (Resmi Gazete, 4 Şubat 1954, s. 8093 vd.)

Akçadağ Köy Enstitüsü de aynı şartlar altında İlköğretmen okuluna dönüştürülmüştür. Akçadağ İlköğretmen Okulu, Enstitü arazisinde faaliyetlerini sürdürmüş ve 1965 yılına kadar mevcut binalarını kullanmıştır. 1965'ten sonra ise okul yerleşkesini yenilemek amacıyla yeni binalar yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Köy Enstitüsü dokusu muhafaza edilmiştir.

Akçadağ İlköğretmen Okulu 1974 yılına kadar eğitim- öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. 1974-1990 yılları arasında Akçadağ Öğretmen Lisesi, 1990-2014 yılları arasında ise Akçadağ Anadolu Öğretmen Lisesi ismiyle eğitim ve öğretime devam etmiştir. Anadolu Öğretmen Liselerinin 2014 yılında kapatılması üzerine Akçadağ Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi'ne dönüştürülmüş ve farklı bir yerleşkeye taşınmıştır. Günümüzde Akçadağ Köy Enstitüsü'nün yerleşkesi terk edilmiş vaziyettedir.

4.SONUÇ

Cumhuriyet ilan edildikten sonra başlayan eğitim- öğretim seferberliği şehir merkezlerinde kısa süre içinde faydalı sonuçlar vermeye başlamışken aynı durum köyler için geçerli değildir. Nüfusun %80'inin köylerde yaşıyor olması, hedeflenen eğitim-öğretim seviyesine ulaşılabilmesi için eğitim planlarının köylere götürülmesini zorunlu kılmıştır. Bu durum ise köye giden öğretmenlerin bulundukları muhite intikal etmekte zorlanmaları nedeniyle kolay olmamıştır. Köylerde ihtiyaç duyulan eğitimin sağlanması için Köy Eğitim kurslarının açılmasındaki temel neden budur. Nitekim Köy Eğitim Kursları faaliyete geçtikten 3 yıl kadar sonra Köy eğitimini tüm yönleri ile ele alacak şekilde Köy Enstitüleri kurulmuştur.

Köy Enstitülerinin açılması ile hedeflenen, özellikle köy çocuklarının her alanda tam teşekküllü bir eğitimden geçirilmeleridir. Böylece bu okuldan mezun olan gençler, görev yapacakları köylere; eğitim-öğretim işlerinin yanı sıra; kültür, sanat, ziraat, marangozluk ve neredeyse teknik uzmanlık gerektiren hemen her konuda uzmanlık bilgisine sahip bir şekilde gidebileceklerdir. Nitekim enstitülü gençler gittikleri köylerde vatandaşlara örnek olan ve köylerin modern tekniklerle donatılması için çabalayan kimseler olmuşlardır.

Akçadağ Köy Enstitüsü de bu amaçlar doğrultusunda açılmış eğitim kurumlarından biridir. Okul ile ilgili en sağlıklı bilgileri, Enstitü müdürlerinden Şerif Tekben'in hatıralarından ve Enstitünün düzenli olarak çıkardığı "Akçadağ Köy Enstitüsü" isimli dergiden almak mümkündür. Bu bilgiler ışığında Akçadağ Köy Enstitüsünün gerek eğitim- öğretim faaliyetleriyle gerekse bünyesinde oluşturulan teknik alt yapı ile Köy Enstitülerinin ulaşması beklenen hedeflerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Zira Akçadağ Köy Enstitüsü öğrencileri, eğitimleri boyunca okulun ve kendilerinin gereksinimlerini karşılayacak her işte çalışmış ve tecrübe sahibi olmuşlardır. Böylece, ıssız bir arazi üzerine kurulmuş olan Akçadağ Köy Enstitüsü birkaç yıl içinde öğrencilerinin emekleri ile tam teşekküllü bir eğitim kurumu haline gelmiştir.

Akçadağ Köy Enstitüsü diğer enstitülerle birlikte 1954 yılında Köy İlköğretmen okuluna dönüştürülmüştür. Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla ilgili tartışmalara bakıldığında, bu okullarda komünizm propagandası yapıldığı, öğrencilerin ahlaka mugayir davranışlar içinde oldukları, gayri milli bir zihniyetle yetiştikleri gibi eleştiriler ön plana çıkmaktadır. Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisinin sayıları incelendiğinde söz konusu eleştirileri haklı çıkaracak tek bir haber ile karşılaşmamıştır. Dahası derginin hemen her sayısında milli duygulara hitap eden şiirlere yer verildiği görülmüştür. Söz konusu bu şiirlerde; Türk Milleti, Türk kanı, Türklük gibi vurgular ön plana çıkmaktadır.

Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisinin yayınlarından hareket ile konu hakkında başlı başına bir sonuca varmak elbette ilmi bir yaklaşım olmayacaktır. Zira Köy Enstitüleri bugün kamuoyunda sol/ sosyalist hareketlerle özdeşleşmiş durumdadır. Faaliyet gösterdiği yıllarda Köy Enstitülerinde sol eğilimli öğretmenlerin ve öğrencilerin olduğu da bir gerçektir. Bununla birlikte Köy Enstitülerinin kurucularından İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel kamuoyunda solcu olarak tanınan kimselerdir. II. Dünya Savaşı'nın ardından SSCB'nin Türkiye'ye yönelik takip ettiği tehditkâr politikaların bir sonucu olarak komünizm, devlet adamları tarafından sakıncalı ve tehlikeli kabul edilmiş, Köy Enstitüleri kadrolarında bulunan sol/ sosyalist eğilimli kimselerin sakıncalı duruma düşmeleri; Köy Enstitülerinin töhmet altında kalmalarına neden olmuştur.

Köy Enstitüleri ile ilgili rahatsızlıklar henüz Enstitülerin kuruluş döneminde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de köy ve köycülük konusunda yapılan tüm düzenlemelerin başta toprak sahiplerini rahatsız ettiği bir vakıdır. Bu nedenle, bu alanda atılan adımlar her zaman başarısızlığa uğramıştır. Komünizmin devlet adamları tarafından bir tehdit olarak kabul edilmesinin ardından, Köy Enstitülerinin varlığından ve işleyişinden rahatsız olan çevrelerin sesi daha gür bir şekilde çıkmaya başlamıştır. Bu husus CHP içindeki muhafazakâr kadrolar ile Demokrat Partililerin üzerinde uzlaşabildikleri ender konulardan biri olmuştur. Dış politikada ortaya çıkan değişime ayak uyduran CHP’nin, Köy Enstitüleri ile ilgili politikaları Şemsettin Sırer’in Milli Eğitim Bakanı olması ile değişmiş ve Enstitüler yapılan düzenlemelerle işleyişinden uzaklaştırılmıştır. Demokrat Parti iktidara geldikten dört yıl sonra ise Enstitüler, Köy İlköğretmen okullarına dönüştürülerek kapatılmıştır.

Köy Enstitüsü tecrübesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin sadece köy ve köycülük alanında değil, memleket kalkınması açısından atmış olduğu en önemli adımlardan biri olmuştur. Ancak Türkiye’deki siyasi kadroların, Köy Enstitülerini hayata geçirecek ileri görüşlülüğe sahip olsalar bile bu kurumları yaşatacak siyasi ve demokratik olgunluğa sahip olmayışları, deneyimin başarısız olmasına neden olmuştur. Türk siyasetine etki eden sağ veya sol ideoloji anlayışları ve menfaat kavgaları, Türk köylüsü için hayati öneme sahip bir eğitim kurumunun sonunu getirmiştir.

Akçadağ Köy Enstitüsü de 1954 yılında İlköğretmen Okuluna dönüştürülmüştür. Akçadağ İlköğretmen Okulu 1974 yılına kadar eğitim- öğretim faaliyetlerine devam etmiş, aynı yıl ilkokul öğretmenlerinin en az yüksekokul tahsiline sahip olmaları yönünde bir kanuni düzenleme yapılması üzerine Akçadağ Öğretmen Lisesi adını almıştır. 1990-1991 yılında ise okulun ismi ve yapısı bir kez daha değiştirilmiş, okul; Akçadağ Anadolu Öğretmen Lisesi olarak eğitim ve öğretime devam etmiştir.

Öğretmen Liseleri 2014 yılında kapatılmış, Akçadağ Anadolu Öğretmen Lisesi de Köy Enstitüsü yerleşkesinden başka bir yere taşınarak Fen Lisesi’ne dönüştürülmüştür. Akçadağ Köy Enstitüsü’nün yerleşkesi bugün terk edilmiş bir vaziyettedir. Yerleşkede ki binalar ise bakımsızlıktan ve yağmalanmaktan harabeye dönmüş durumdadır. Böylesine önemli bir kültürel mirasın bir eğitim müzesine dönüştürülmek yerine kendi kaderine terk edilmiş olması, Enstitü deneyiminin neden başarısızlıkla sonuçlandığını bugünün şartlarında dahi anlamamızı kolaylaştırmaktadır.

5.KAYNAKLAR

5.1. Resmi Yayınlar

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938) (1997), Ankara,
- C.H.P. Programı (1935), Ulus Basımevi, Ankara 1935
- Köy Eğitim Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun (1939). *Resmi Gazete.*, Sayı:4258, Kanun No: 3704, 14 Temmuz.
- Köy Eğitim Kanunu (1937). *Resmi Gazete.* Sayı: 3639 Kanun No:3238, 24 Haziran.
- Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun (1954).*Resmi Gazete.* Sayı: 8625, Kanun No: 6234, 4 Şubat.
- Köy Enstitüleri Kanunu (1940). *Resmi Gazete.* Sayı:4491, 22 Nisan.
- TBMM Tutanak Dergisi.(1945). Cilt: 17. Devre: VII. Toplantı: 2. 60. Birleşim. 23 Mayıs.

5.2. Telif/ Tetkik Eserler

- Albayrak, Mustafa (1994). Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi.* Cilt: 10 Sayı: 29, s.s. 471-482.
- Ali, Sabahattin (2006). *Marko Paşa Yazıları ve Ötekiler.* Yapı Kredi Yayınları. İstanbul
- Alpaslan, M. Cavit (2003). Anadolu'nun Rönesans Güneşiydi O. *Bütün Dünya.* Mayıs 2003, s.s. 29-30
- Altunay, Niyazi (2005). *Toplu Köy Enstitüsü Sistemine Bir Bakış.* Kelebek Matbaası.
- Anık, Mehmet (2006). Bir Modernleştirme Projesi Olarak Köy Enstitüleri. *Divan İlmi Araştırmalar Dergisi.* Sayı:1 s.s. 279-309.
- Arslan, Mehmet (2004). Cumhuriyet Dönemi Aydınlanma Hareketi ve Köy Enstitüleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* Cilt:2, Sayı: 26, s.s. 57-66
- Aydın, Mesut. Aydın, Mehmet Korkud (2016). *Türk İnkılabı Tarihi.* Azim Matbaacılık. Ankara.
- Aysal, Necdet (2005). Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi.* Sayı: 35-36, s.s.
- Çınar, Kemal (1946). Yatakanemiz. *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi.* Sayı:5, Mayıs.
- Dündar, Can (2003). *Köy Enstitüleri.* İmge Yayınevi. Ankara.
- Eralp, Necati (1965). Köy Enstitülerinin 25. Kuruluş Yılı. *Yön.* Yıl:4 Sayı:107, 16 Nisan.
- Erdem, Çiğdem (2008). Cumhuriyet Yönetiminin 1930'lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte "Dönüşüm"ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aravacı Olarak "Köy Eğitim Kursları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* Cilt:10 Sayı:3, s.s. 187-200.
- Ergün, Mustafa (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi.* Ankara.

- Hazır, Gülhan (2006). *Akçadağ Öğretmen Okulları*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde.
- Kapluhan, Erol (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. Sayı:26, s.s. 172-194.
- Karakütük, Harun (2021). Türk Basınında 1921 Maarif Kongresi. *Troyacademy*. Cilt:6 Sayı:3. s.s. 751-775.
- Kısıklı, Emine (2012). Atatürk Döneminde Cumhuriyet Kültürünü Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Halkevleri ve Millet Mektepleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. Cilt:1 Sayı:1, s.s. 331-340.
- Korkmaz, C. (1946). Biz Böyle Başladık. *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:5 Mayıs.
- Özdemir, Arif (2017). *Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü Koruma ve Kullanım Durumu*. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır.
- Öztürk, Emine (2012). *Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Şahin, İ. Binalarımız. *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı 7, Temmuz.
- Tekben, Şerif (1946). İlk Mezunlara. *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:1-2.
- Tekben, Şerif (1947). *Canlandırılacak Köy Yolunda*. Akçadağ Köy Enstitüsü Basımevi. Malatya
- Tekben, Şerif (1962). *Neden Köy Enstitüleri*, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, İstanbul.
- Tekben, Şerif (1968). Köy Enstitüleri Gibi Bir Türkiye. *Türk Solu*. Yıl: 1 Sayı: 22.
- Tunaya, Tarık Zafer (1996). *Hürriyet'in İlanı, İkinci Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar*. Arba Yayınları, İstanbul.
- Ünsalan, T. (1946). Uygulama Okulu. *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 7, Temmuz.
- Üstün, Süleyman (1963). Köy Enstitüleri. *Türk Solu*. Yıl:1 Sayı:1, 16 Nisan.
- Varlı, Arzu (2012). Devletçilik Politikalarının Tarım Kesimi Üzerindeki Etkileri (1930- 1940). *Öneri*. Cilt: 10, Sayı: 38. s.s. 113-124.
- Yılmaz, Hüseyin (1948). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:11, Haziran.

5.3. Süreli Yayınlar

- Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi* (1949). Sayı: 16, Ekim.
- Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürlüğünden (1945). *Cumhuriyet*, 18 Mayıs.
- Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürlüğünden (1946). *Vakit*, 17 Ocak 1946.
- Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürlüğünden (1949). *Cumhuriyet*, 27 Ocak.
- Akçadağ Köy Enstitüsünde Kutlanan 17 Nisan Günü Söylevlerinden Parçalar (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı:5 Mayıs.

- Aylık Toplantı (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 3, Mart.
- Aylık Toplantımız (1946) *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 6, Haziran.
- Bakanımız Geldi (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 5, Haziran.
- Büyük Bayramımız 17 Nisan (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı:5 Mayıs.
- Çizelge (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7, Temmuz.
- Dikiş İşleri (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:7, Temmuz.
- Enstitü Mezunu Öğretmenlere (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. 4. Sayı Nisan.)
- Enstitüde Bir Günlük Hayat (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:7, Temmuz.
- Haberler (1948). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11 Haziran.
- Haberler (1949). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 15, Haziran.
- Haberler (1964). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, 1. Sayı Ocak.
- Kitaplar- Dergiler (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. 3. Sayı. Mart.
- Kitaplar- Dergiler (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. 4. Sayı. Nisan.
- Kitaplar- Dergiler (1949). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. 16. Sayı. Ekim.
- Kitaplarımız (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:7, Temmuz.
- Kooperatifimiz (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, 1. Sayı Ocak.
- Köy Enstitüleri İçin Açılan İki Müsabaka Neticelendi (1940).*Haber*, 22 Ağustos.
- Köy Enstitülerine (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, 1. Sayı Ocak.)
- Malatya- Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürlüğünden (1941). *Cumhuriyet*, 30 Ağustos.
- Örücülük (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 7, Temmuz.
- Rasat İşleri (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 7, Temmuz.
- Spor (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı:7, Temmuz.
- Telefon (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 7, Temmuz.
- Yeşil Kuşak (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı:3, Nisan.
- Yeşil Kuşak (1946). *Akçadağ Köy Enstitüsü Dergisi*, Sayı:4, Mayıs.

6. EKLER

6.1. EK-1

6.2. EK-2

6.3. EK-3

6.4. EK-4

6.5. EK-5